

náš vidiek

4/2024

štvrtročník
ročník XXI.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

ERASMUS+ V ŽILINE

strany 8–9

**Rok 2024 v
Europe Direct
BB región**

strany 4–7

**Závery XIII. Fóra
vidieka v Žiline**

strany 14–16

Vidiecka žena Líderka roka 2024

strany 11–13

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

Obsah

- 4 Rok 2024 v Europe Direct Banskobystrický región
- 8 Výmena skúseností a posilnenie úlohy mládeže vo vidieckych oblastiach cez ERASMUS – nadnárodné stretnutie v Žiline
- 10 Konferencia – Ženy do voza aj do koča
- 11 23. ročník súťaže Vidiecka žena roka – Líderka 2024 v Papradne
- 14 Závety z Fóra vidieka – Inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére
- 17 Hostinec na ceste – kuchyňa, kde sa varí z lokálnych surovín
- 18 Ženy v agroekológii
- 19 Ukončenie ovčiarskej sezóny v roku 2024

Pf 2025

náš vidiek

Ročník: XXI.
Číslo: 4/2024
ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks
Uzavierka nasledujúceho čísla:
 20. marca 2025

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
 Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
 Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane:
 Exkurzia u Dobrého pastiera v rámci Erasmus+ v Žiline

„Meraj, monitoruj, spravuj“.

Svetový deň pôdy, pripadajúci na 5. decembra, je iniciatívou Organizácie Spojených národov (OSN) a Medzinárodnej únie pôdných vied (IUSS). Tento deň si pripomíname od roku 2014, aby sme zdôraznili dôležitosť pôdy pre ľudstvo a upozornili na jej ohrozenie, ako sú erózia, degradácia či znečistenie. Poukazuje na význam zdravých pôd pre životné prostredie a spoločnosť. Tento rok sa podujatie koná v Bangkoku, Thajsko, pričom zahŕňa diskusie o opatreniach na zastavenie degradácie pôdy a podporu jej regenerácie.

Pôda ako základ života

Pôda je nenahraditeľným zdrojom, ktorý podporuje život na Zemi. Okrem toho, že poskytuje základ pre pestovanie potravín, má kľúčovú úlohu v regulácii vody, ukladá uhlík a zachováva biodiverzitu. Bez zdravých pôd nie je možné zabezpečiť udržateľnú budúcnosť pre ľudstvo ani pre planétu.

Hlavné posolstvá Svetového dňa pôdy

Každoročne sa vyberá téma, ktorá reflektuje aktuálne výzvy. Tematické zameranie Svetového dňa pôdy 2024 je „**Starostlivosť o pôdu: meraj, monitoruj, spravuj**“.

Táto téma zdôrazňuje dôležitosť presných údajov o pôde a informácií na pochopenie jej vlastností, podporu informovaného rozhodovania a udržateľné riadenie pôdných zdrojov. Dôraz sa kladie na zdravie pôdy, ktoré je kľúčové pre zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, ochranu biodiverzity a zmiernenie klimatických zmien.

Téma roku 2024 zdôrazňuje:

1. **Boj proti degradácii pôdy:** Podpora regeneratívnych postupov, ako je agroekológia a zachovanie prírodných zdrojov.
2. **Udržateľné hospodárenie:** Znižovanie používania chemikálií a zavádzanie ekologických metód.
3. **Vplyv klimatickej zmeny:** Pôda ako prostriedok na zmiernenie zmeny klímy.

Viac informácií o téme nájdete na stránke FAO: Svetový deň pôdy 2024.

Marieta Okenková

Rok 2024 v Europe Direct Banskobystrický región

Milí čitateľ, milá čitateľka, rok 2024 je na konci, a preto nadišiel čas zosumarizovať naše aktivity a vyzdvihnúť najdôležitejšie momenty našej práce v Europe Direct Banskobystrický región.

Po ročnej prestávke fungovania Europe Direct Banskobystrický región v Banskej Bystrici a organizačných zmenách sme v januári otvorili novú kanceláriu Europe Direct Banskobystrický región v Krupine.

Jednou z prvých aktivít bola **návšteva klubu dôchodcov učiteľov Krupine**, kde sme diskutovali o fungovaní EÚ a o ochrane osobných údajov, keďže Deň ochrany osobných údajov si pripomíname 28. januára.

2. ročník

Burza Mincí

24. FEBRUÁRA 2024 od 8:00 do 12:00

Pozvánka
výstava, predaj, výmena
mincí a bankoviek

Kultúrny dom Ladzany

Ján Poliak, 0902 376 037

vstupné dobrovoľné

Plagát k Burze mincí v Ladzanoch

Fašiangy sme oslávili spolu s Krupinčanmi 13.2. Za spevu a tanca folkloristi pochovali basu na krupinskom námestí, kde bolo pre všetkých pripravené fašiangové pohostenie. Na našom stanovisku si deti, ale aj dospeláci, mohli zahrať európske koleso šťastia a následne si vybrať z ponúkaných odmiern.

Aktívne sme sa spolupodieľali na tvorbe **14. ročníka výstavy Vandrovlo vajce**, ktoré sa tento rok konalo v Pohronskom múzeu v Novej Bani.

V duchu osláv 15. výročia zavedenia eura ako oficiálnej meny na Slovensku sme v spolupráci s Vidieckym parlamentom a obcou Ladzany zorganizovali **burzu mincí**, ktorá sa uskutočnila v kultúrnom dome a prilákala numizmatikov a nadšencov histórie z celého regiónu. Súčasťou burzy mincí bola aj súťaž – internetové hlasovanie o najkrajšiu dvojeurovú mincu vydanú na Slovensku.

V budove Berlaymont Európskej komisie v Bruseli sa 6.3. konalo stretnutie, ktoré zdôrazňuje dôležitosť občianskeho zapojenia do procesu tvorby politík v Európskej únii. Toto podujatie, patriace pod sieť **Európskej občianskej iniciatívy (ECI)**, otvára dvere pre občanov EÚ k priamemu vplyvu na politické procesy, a tým posilňuje demokratické hodnoty a participáciu na úrovni EÚ. Medzi účastníkmi stretnutia bola aj Monika Slaninová, ktorá zastupuje Slovensko ako ambasádorka Európskej občianskej iniciatívy, a je zároveň manažérkou Europe Direct centra pre Banskobystrický región.

16.4. sa na Tálloch uskutočnila **konferencia Atraktívnejší vidiek**. Konferencia kládla dôraz na potrebu vzájomnej spolupráce a využívanie nových prístupov pre rozvoj vidieka. Jedným z bodov programu bolo predstavenie iniciatívy Rural Pact, ktorá je súčasťou širšej európskej agendy na podporu vidieckych

oblastí. Účasťou na tejto konferencii sme sa snažili poukázať na potrebu ísť voľiť 8.júna.

V apríli sme sa zapojili do osláv **Dňa Zeme v obci Lišov**, kde sme sa spolupodieľali na vyčistení chotára.

Dňa 30. apríla 2024 sa na gymnáziu Františka Švantnera v Novej Bani konalo regionálne kolo súťaže **Mladý Európan 2024**. Táto súťaž je významnou udalosťou pre mladých študentov, ktorí majú záujem o prehĺbenie svojich vedomostí o Európskej únii. Do súťaže v našom regióne sa zapojili 4 gymnázia a 1 SOŠ. Víťazom sa stal tím z domáceho gymnázia v Novej Bani, ktorý reprezentoval náš región na národnom kole v Žiline.

Slávnostné otvorenie kancelárie Europe Direct BB v Krupine pri príležitosti Dňa Európy.

spolupodieľali na organizácii toho v Banskej Bystrici. Miestne námestie SNP sa premenilo na centrum európskeho ducha a spolupráce pod názvom „**Európska Banská Bystrica**“.

Neustále sa snažíme vzdelávať, a preto sme sa zúčastnili **konferencie EPALÉ** (elektronickej platformy pre vzdelávanie dospelých) s názvom „Učenie sa ako cesta ku kritickému mysleniu dospelých“. Toto podujatie prinieslo množstvo zaujímavých pohľadov a užitočných tipov na to, ako zvládnuť nápor informácií a dezinformácií.

Súťaž Mladý Európan 2024

Dôležitou udalosťou v našej tohto ročnej činnosti bolo **slávnostné otvorenie kancelárie ED v Krupine**, ktoré sme spojili s **oslavami Dňa Európy** a oslavou 20. výročia vstupu Slovenska do EÚ. Svätotrojičné námestie v Krupine sa na jeden deň premenilo na centrum európskej kultúry. Program plný hudobných a tanečných vystúpení, ako aj výtvorných a vzdelávacích aktivít pre deti, privítal stovky návštevníkov, ktorí prišli spoznať rôznorodé kultúrne a historické dedičstvo Európskej únie. Výtvarná súťaž „**Európa očami detí**“ bola jedným z vrcholov, kde mladí umelci predstavili svoje diela, odrážajúce ich videnie Európy.

V máji prebiehali oslavy 20. výročia vstupu Slovenska do EÚ na viacerých miestach a my sme sa

Volebná noc v Bratislave

Prvý polrok našich aktivít sa niesol v duchu **Eurovolieb**, kde sme povzbudzovali našich občanov k účasti.

Začiatok leta priniesol aj veľa open air podujatí, kde sme nesmeli chýbať s našim informačným stánkom. Začalo to účasťou na **Dňoch mesta v Krupine**, cez letné festivaly ako **Pohoda** v Trenčíne kde sme prezentovali Európsku iniciatívu občanov, alebo festival **Atmosfera** v Hontianskych Nemciach. Šnúru festivalov sme ukončili na **Kremnických gagoch**. Do letnej série patrí aj účasť na **Agrokomplexe** v Nitre, kde sme spolu so Zastúpením Európskej komisie na Slovensku pre návštevníkov pripravili rôzne diskusie, rozhovory a zaujímavé súťaže. Jednou z hlavných tém bolo znižovanie environmentálnej stopy potravinových systémov a podpora udržateľného poľnohospodárstva, čo je aj kľúčovým cieľom stratégie „Z farmy na stôl“, ktorú predstavila Európska komisia v rámci Európskej zelenej dohody.

Hontianska vína cesta

Európsky týždeň mobility

Jesenné aktivity sme rozbalili v plnom prúde podporou **Dňa jazykov** na školách, či oslavou **Erasmus days** alebo propagovaním alternatívnej dopravy počas **Európskeho týždňa mobility** v spolupráci s firmou Brothers industries v Krupine.

Workshop o EÚ na škole

Dňa 11. októbra 2024 sa v obci Papradno uskutočnila konferencia **„Vidiecka žena roka – Líderka 2024“**, pri príležitosti Medzinárodného dňa vidieckych žien, ktorý bol vyhlásený OSN v roku 2007 na oslavu významu žien vo vidieckych komunitách. Boli sme spoluorganizátormi tejto akcie.

Spoluorganizovali sme **Fórum vidieka 2024**: Inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére, kde sme prizvali odborníkov na témy súvisiace s realizáciou digitálnej Európy a budovanie spravodlivejšej a inkluzívnej únie. Fórum sa konalo v Žiline.

V dňoch 19. a 20. novembra sme mali tú česť zúčastniť sa konferencie **Human Forum 2024**, ktorá

Workshop o EÚ na základnej škole v Krupine

tento rok priniesla tému „Demokracia, ľudské práva a boj proti extrémizmu“. Tento priestor bol miestom intenzívnych diskusií o súčasných výzvach, ktorým čelíme nielen na Slovensku, ale aj v Európe.

Spájame tých, ktorí pomáhajú. Pod týmto názvom sa 26.11.2024 v Žiline, v priestoroch Novej synagógy, konala výročná konferencia projektu Oprávári spoločnosti. Ide o iniciatívu Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku v spolupráci s občianskou platformou Bystriny, ktorá má za cieľ prepájať a podporovať neziskové organizácie naprieč celým Slovenskom.

Počas celého roka sme navštevovali **základné a stredné školy** s interaktívnymi prednáškami a workshopmi na témy ako história EÚ, európske inštitúcie, občianska angažovanosť, ako si rozvíjať kritické myslenie, či rozlíšiť pravdivé informácie od tých falošných. Navštívili sme školy v Krupine, Sebechleboch, Hontianskych Moravciach, Dudin-

ciach, Novej Bani, Banskej Štiavnici, Detve, Krivánici či v Pliešovciach.

Na našich aktivitách sme sa stretli s europoslancami a mali sme možnosť s nimi diskutovať o reálnych problémoch ľudí v regióne.

Prizývali sme na svoje aktivity aj médiá a máme zopár dobrých reportáží, ktoré nájdete na našich sieťach.

Rok 2024 bol volebným rokom, urobili sme kus dobrej práce a ďakujeme každému kto sa akýmkoľvek spôsobom spolupodieľal na našich aktivitách. Tešíme sa na ďalšie spoločné aktivity v roku 2025.

Viac sa dočítate na:

<https://edbanskobystrickyregion.eu/> alebo na našich sociálnych sieťach.

Výmena skúseností a posilnenie úlohy mládeže vo vidieckych oblastiach cez ERASMUS – nadnárodné stretnutie v Žiline

V dňoch 23. až 27. októbra 2024 sa v Žiline uskutočnila medzinárodná výmena skúseností v rámci projektu Erasmus+, zameraná na podporu mládeže vo vidieckych oblastiach. Na podujatí sa zúčastnilo 24 mladých ľudí z troch krajín – Estónska (Eesti Leader Liit), Českej republiky (Národní síť Místních akčních skupin ČR) a Slovenska (OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku – hostiteľ). Cieľom projektu bolo hľadať spôsoby, ako môžu mladí ľudia prispieť k rozvoju svojich komunít, podporovať ich iniciatívy a vytvárať priestor na výmenu skúseností. Účastníci sa zapojili do workshopov, diskusií a exkurzií, ktorých úlohou bolo priniesť nové pohľady na využitie potenciálu vidieka.

Návšteva kioskov v Bešeňovej

Odovdanie certifikátov

Program plný inšpirácie a praktických skúseností

Prvý večer sa niesol v duchu zoznamovacích aktivít a spoločnej večere. Takto sa vytvoril priestor na nadviazanie priateľských vzťahov a spoznanie kultúrnych rozdielov. Nasledujúce dni boli zamerané na prácu s modelmi ABCD (Asset-Based Community Development) a Iceberg, ktoré umožnili účastníkom identifikovať silné stránky svojich komunít a pochopiť hodnoty, ktoré formujú medziľudské vzťahy. Model ABCD zdôrazňuje využívanie existujúcich aktív v komunite, ako sú ľudia, podniky či miestne iniciatívy, a ich udržateľné rozvíjanie. Iceberg model naopak poukazuje na „neviditeľné“ vrstvy hodnôt a presvedčení, ktoré ovplyvňujú správanie a komunikáciu.

Inšpiratívne návštevy a spolupráca

Program bol obohatený o návštevy úspešných miestnych projektov. Účastníci navštívili Farmu Burina, ktorá ukázala, ako možno spojiť udržateľnosť s podnikaním a podporou miestnych zdrojov. Ďalším bodom programu bola účasť na XIII. ročníku Fóra vidieka, zameraného na inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére. Počas exkurzie do Dolného Liptova si účastníci prezreli projekty, ako sú KIOSKÝ v Bešeňovej – informačné centrá pre miestnych obyvateľov, a Múzeum výroby papiera v Ludrovej, kde mohli priamo zažiť proces tradičnej výroby papiera. Program uzavrela návšteva miesta „U Dobrého pastiera“, ktoré spája tradičné hodnoty vidieka s moderným podnikaním.

Zhodnotenie a budúce plány

Posledný deň bol venovaný zhodnoteniu celého projektu. Účastníci sa podelili o svoje dojmy, nadviazané kontakty a nápady na ďalšie aktivity. Výmena skúseností dokázala, že mládež zo všetkých troch krajín je kľúčovou hybnou silou rozvoja svojich komunít.

Projekt poskytol jedinečnú príležitosť na vytvorenie nových partnerstiev a lepšie pochopenie potrieb vidieka. Ďalšie stretnutie je naplánované na máj 2025 v Českej republike, kde bude spolupráca pokračovať s cieľom prispieť k udržateľnému rozvoju vidieckych oblastí.

Prezentácia ABCD modelu

Erasmus+

Konferencia – Ženy do voza aj do koča

Dňa 11.10.2024 pri príležitosti Svetového dňa vidieckych žien sa v obci Papradno konala konferencia – Ženy do voza aj do koča. Podujatia sa zúčastnili významní hostia z verejnej správy, samosprávy a ďalších organizácií, vrátane europoslankýň Lucie Yar a Miriam Lexmann, predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja Jaroslava Bašku či štátneho tajomníka MPRV Jozefa Smatanu.

Program bol plný inšpiratívnych diskusií a prezentácií. Po slávnostnom privítaní starostom obce Papradno Ing. Romanom Španihelom, zaznela Hymna pre vidiek, ktorú zaspievala FSK Podžiaran ako symbol pevnej spätosti s našimi dedinskými komunitami. Na okružlom stole sme počuli, ako dôležitá je samostatnosť a iniciatíva pri rozvoji vidieka. Diskutovali prof. Ing. Zuzana Palková, PhD., Dr.h.c. doc. Ing. Mária Kadlečíková, CSc., PhDr. Lucia Yar, PhD a Ing. Mária Behanovská. Popoludní sme sa dozvedeli viac o podpore vidieckych žien cez vzdelávanie a inovácie, vrátane programu ERASMUS+ pre vidiecku mládež. Prezentáciu projektu Youth Action for Nature and Well being – Pre prírodu a duševnú pohodu, ktorý predstavila Mgr. Monika Slaninová a prezreli sme si obec Papradno.

Momentky z konferencie

23. ročník súťaže Vidiecka žena roka – Líderka 2024 v Papradne

Ocenené ženy v kategóriách:

Aktivistka : Ing. Jana Žitňáková

Politika: RNDr. Ľubica Kuková

Podnikateľka: Elena Majeríková

Remeselníčka: Mária Mizeráková

Mimoriadne ocenenie: remeselníčka Žofia Dobešová

Príhovor Líderky J. Žitňákovvej

Aktivistka: pani Ing. Jana Žitňáková

Je v súčasnosti predsedníčka Odborového zväzu pracovníkov poľnohospodárstva na Slovensku. Okrem toho je aktívnou poslankyňou obecného zastupiteľstva v obci Rišňovce, kde žije so svojim manželom a tromi deťmi. Angažovala sa aj vo farskom spoločenstve, miestnych spolkoch a pomáhala s organizáciou obecných a farských udalostí. V roku 2009 sa stala predsedníčkou miestneho spolku Slovenského červeného kríža v Rišňovciach. SČK organizuje rôzne zájazdy, akcie, dni detí a zabezpečuje hromadné darovanie krvi v obci dvakrát ročne. Zorganizovala detský letný tábor, kde sa spolu s manželom starala o deti z obce. Je jednou zo zakladateľov Občianskeho združenia Flavus v Rišňovciach. V roku 2018 stala zástupkyňou starostu obce a pôsobí ako poslankyňa v sociálnej a finančnej komisii obce Od roku 2018 je taktiež členkou územnej rady Slovenského čer-

veného kríža v Nitre, členka rady školy pri ZŠ s MŠ v Rišňovciach za zriaďovateľa a predsedníčka rady školy za rodičov pri ZUŠ Jozefa Rosinského v Nitre. Počas pandémie Covid-19 spočiatku dobrovoľníci SČK šli a rozdávali rúška, robili nákupy odkázaným spoluobčanom a informovali ich o situácii prostredníctvom letákov. Bola jej udelená cena Srdce na dlani, ocenenie Cena starostu obce. Každoročne v októbri, pri príležitosti svetového dňa výživy, participuje na zbierke trvanlivých potravín pre rodiny v núdzi s názvom „Pomáhame potravinami s Kauflandom“. Jej inovatívny a ľudský prístup v riešení komunálnych problémov a vedení rozličných projektov ju odlišuje a vytvára trvalý dopad na životy občanov.

Príhovor podpredsedu BBSK M. Pála
Líderke Ľ. Kukovej

Politika: RNDr. Ľubica Kuková

Dôvodom nominácie je rozvoj malej obce na hranici Banskotiavnického okresu, práca s miestnou rómskou komunitou. Úspešné budovanie komunity miestneho obyvateľstva a chalupárov. Udržiavanie miestnych zvykov, folklóru a organizácia kultúrnych podujatí na vysokej úrovni. Spolupráca s okolitými obcami nie len pri bežnej agende samospráv, ale aj pri rekonštrukcii pietneho miesta SNP, Počúvalského

Všetky nominované ženy

Príhovor štátneho tajomníka MPRV J. Smatanu

mlyna, ktorý sa nachádza na hraniciach katastra troch samospráv, kde bola iniciátorkou pani starostka. Nie len v rámci OZ Mikroregión Južné Sitno pôsobí, ako zefoľovací prvok, iniciátorka, organizátorka viacerých podujatí, ktoré podporujú miestnu identitu. Zatraktívňuje spôsob života na dedine a pomáhajú propagácii podsitnianskeho regiónu

Podnikateľka Elena Majeríková

Elena Majeríková patrí k ľuďom, pre ktorých je tvorba dôležitým nástrojom sebauvednenia. Venuje sa jej primárne v rámci voľného času, ale v posledných rokoch svoje všestranné umelecké nadanie využíva aj profesijne. Pochádza z malej dedinky z Dolných Kysúc z Dolného Vadičova, kde žije a tvo-

rí. Od detstva kreslí, maluje, tvorí z dreva, textílií, papiera, šije, vyšívá. Pracuje rôznymi technikami, z textilných si najviac obľúbila šitú čipku. Umelecké vzdelanie nemá, vo výtvarných zručnostiach sa zdokonaľovala len formou príležitostných kurzov. Jej silnými stránkami sú kreatíva a svojský autor-ský rukopis. Pre deti tvorí živé, dynamické a hravé ilustrácie v štýle blízkom ich vnímaniu sveta. Publikácie, ktoré tvorí pre deti už sedem rokov poznajú školy a hlavne deti takmer po celom Slovensku. Sú obľúbeným nástrojom, pomôckou pre deti predškolskom a školskom veku, pre žiakov prvého ročníka. Knižka je písaná pútavo s množstvom ilustrácií, rozprávok, básničiek, omaľovánok, ako aj rôznych doplnáčiek, hádaniek, ale hlavne možnosťou naučiť sa čítať a písať písmenka.

Remeselníčka Mgr. Mária Mizeráková

Uchováva, propaguje i prezentuje tradičné remeslá – drotárstvo a paličkovanie čipky. Drôtovaniu a paličkovanej čipke sa venuje od roku 2002. Základom paličkovanej čipky sa naučila od mamy, a neskôr ich počas štúdia na vysokej škole zdokonalila, a tu získala aj základné zručnosti práce s drôtom. Vyrába drôtované ozdoby a šperky, opletá drôtom fľaše, dekoratívne predmety z bridlice, sviečky no najmä vajíčka od prepeličích až po pštrosie. Získala viacero ocenení. Jej kraslice sa nachádzajú v zbierkovom

Odvzdanie ocenenia Ž. Dobešovej

fonde múzea v Trebišove a Balneologického múzea Imricha Wintera v Piešťanoch. Pletie piešťanskú čipku, ktorá sa nosila na ľudovom odevu obcí na pravej strane rieky Váh. Ovláda však pletenie čipiek z iných regiónov – mnohopárovú i pásikovú a zaoberá sa aj modernou paličkovanou čipkou. Bola lektorkou na viacerých tvorivých dielňach. Je členkou Cechu čipkárov Slovenska. Podieľa na záchrane pred zánikom ľudovej stravy, hudby, spevu, zvykov atď. zo svojej obce a blízkeho okolia nielen na Slovensku, ale aj za jeho hranicami. Zapodieva sa výskumom ľudovej kultúry vo svojej obci a jej okolí, ktorého výsledky publikuje v článkoch, monografiách obcí

a scenároch tematických programov ľudovej hudby Rovenec, pôsobiacej pri Mestskom kultúrnom stre-disku v Novom Meste nad Váhom, v ktorej pôsobí aj ako vedúca.

Mimoriadne ocenenie 92 ročná remeselníčka Žofia Dobešová

Pani Žofia Dobešová z Rajeckých Teplíc vo veku 80 rokov oprášila remeslo tkania na krosnách a s pomocou rodiny pripravila návin a utkala pre všetkých svojich 17 vnúčat malé koberčeky s tradičným vzorom. V roku 2022 sa OZ Kultúra podarilo uskutočniť projekt pod názvom Kúdelná izba s podporou VÚC Žilina a tu sú umiestnené staré pôvodné krosná pani Žofie, ktorá dodnes, aj ako dobrovoľníčka odovzdáva svoje znalosti a zručnosti tkania na krosnách svojmu okoliu a záujemcom, ktorí si chcú skúsiť tkať a naučiť sa toto remeslo. Zachováva v živej forme spomienky na svoju mamu Irenu, keď sa bežne pracovalo na kolovrátku, aby sa napriadli lanové nite z dopestovaného zdroja a následne sa snovala priadza, aby sa mohlo tkať plátno. Podobne sa pripravuje aj osnova z bavlnených nití, ktorá sa musí navliekať do nitelnic a brda, aby sa pripravilo všetko na tkanie. Z bavlnených starých látok sa potom tkajú koberce. Pani Žofia odovzdáva skúsenosti aj napriek veku trpezlivo a so zánietením ďalším pokoleniam a tak zachováva ľudové remeslo a tradíciu.

Zľava: Lucia Zar – europoslankyňa, Elena Majeríková, Ľubica Kuková, Jana Žitňáková, Mária Behanovská, Žofia Dobešová, Mária Mizeráková, Miriam Lexman – europoslankyňa

Záver z Fóra vidieka - Inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére

Dátum a miesto: Fórum vidieka, 25. októbra 2024
Diskutujúci: Účastníci Fóra vidieka
- Inteligentné vidiecke komunity v digitálnej ére

Dňa 25. októbra 2024 sa na Fóre vidieka konali workshopy s cieľom analyzovať kľúčové výzvy a príležitosti pre rozvoj slovenského vidieka. Diskutujúci sa zamerali na rôzne aspekty, ktoré môžu prispieť k oživeniu vidieka a zvýšeniu jeho atraktivity pre mladých, ženy a všetkých obyvateľov. Diskusie sa sústredili na štyri hlavné oblasti: „Európska mládežnícka dedina na Slovensku – Budúcnosť vidieka pre mladých“, implementáciu „Vidieckeho paktu EÚ“, úlohu „Žien na vidieku“ a koncept „Smart Villages – Príležitosti pre slovenské vidiecke komunity“. Každý workshop identifikoval kľúčové výzvy, stanovil konkrétne akcie a formuloval odporúčania pre relevantné zodpovedné subjekty. Výstupy predstavujú komplexný pohľad na rozvoj vidieka a načrtávajú konkrétne kroky na jeho podporu a transformáciu.

Účastníci fóra

Workshop 1: „Európska mládežnícka dedina na Slovensku – Budúcnosť vidieka pre mladých“

Úvod: Workshop sa zaoberal kľúčovými výzvami, ktorým čelí mládež na slovenskom vidieku, a identifikoval príležitosti na zvýšenie kvality ich života prostredníctvom programu „Európska mládežnícka dedina“. Tento program sa zameriava na posilnenie komunitného ducha, rozvoj infraštruktúry a vytváranie príležitostí, ktoré udržia mladých v ich domovských regiónoch a zabráni odchodu do miest alebo zahraničia.

Výzva: Mladí ľudia na vidieku často pociťujú izoláciu, nedostatok miest na stretávanie a obmedzené možnosti na mimoškolské aktivity. Absentujú vhodné komunitné priestory, ktoré by slúžili ako miesto pre osobné stretnutia, tímovú prácu a zapájanie sa do komunitného života. Navyše, staršia generácia občas bráni mládeži v prístupe k podujatiam, čím sa vytvárajú konflikty, ktoré obmedzujú ich aktívne zapojenie.

Akcia: Zriadiť a podporovať mládežnícke centrá, ktoré by poskytli miesto na osobné stretnutia a komunitné aktivity. Model z Estónska, kde mládežnícke zariadenia ako knižnice a športové centrá sídlia v jednej budove pri školách, je dobrým príkladom prístupnosti a efektivity. Takýto model by uľahčil mládeži zapojenie do aktivít aj v zimných mesiacoch, čím by sa znížili prekážky, ako sú problémy s dopravou a nedostatok voľnočasových možností.

Odporúčania:

- ▶ **Participatívne rozpočty:** Zavedenie participatívnych rozpočtov na školách umožní mladým ľuďom rozhodovať o miestnych projektoch a zvýši ich angažovanosť.
- ▶ **Crowdfunding a granty:** Podpora mladých pri získavaní finančných prostriedkov cez crowdfunding a granty pre menšie projekty by mohla prispieť k rozvoju iniciatív, ako to úspešne funguje napríklad v Estónsku či v Rumunsku.
- ▶ **Vzdelávacie workshopy:** Organizovať pravidelné tréningy a workshopy o možnostiach financova-

nia z programov EÚ, ktoré sa budú konať priamo vo vidieckych oblastiach, aby mladí ľudia získali prehľad o dostupných možnostiach.

Zodpovední: Miestne samosprávy, Ministerstvo školstva, mládežnícke organizácie, Európska komisia.

Záver: Program „Európska mládežnícka dedina“ môže zásadne prispieť k zvýšeniu kvality života mladých na vidieku tým, že im poskytne potrebné zdroje a priestor na stretávanie sa a seberealizáciu. Umožnením mladým ľuďom spolurozhodovať o miestnych projektoch a zabezpečením dostupných miest pre ich aktivity sa posilní ich vzťah k rodným komunitám, čo môže prispieť k udržaniu mladých na vidieku a zabezpečiť lepšiu budúcnosť slovenského vidieka

Workshop 2: „Vidiecky pakt EÚ“

Úvod: Workshop skúmal výzvy a príležitosti, ktoré prináša Vidiecky pakt EÚ pre rozvoj slovenského vidieka. Diskusia bola zameraná na otázky ekonomickej udržateľnosti, podpory lokálneho podnikania a digitalizácie, ktoré môžu prispieť k zvyšovaniu atraktivity vidieckych oblastí.

Výzva: Vidiecke oblasti trpia odlivom mladých ľudí a pracovnej sily, čo je spôsobené obmedzenými možnosťami zamestnania a nízkou podporou pre miestne podnikanie. Navyše je nedostatočne rozvinutá digitálna infraštruktúra, ktorá je kľúčová pre moderný rozvoj vidieka.

Akcia: Zriadiť medzirezortnú pracovnú skupinu, ktorá by koordinovala implementáciu Vidieckeho paktu na Slovensku. Skupina by zahŕňala zástupcov MIRRI, MPRV SR, miestnych samospráv a ďalších organizácií, ktoré by podporili rozvoj miestnych trhov a distribučných sietí pre lokálne produkty.

Odporúčania:

- ▶ Zjednodušiť legislatívu pre podporu regionálnej produkcie a priame predaje.
- ▶ Investovať do digitálnej infraštruktúry pomocou fondov EÚ.
- ▶ Zaviesť vzdelávacie programy, ktoré podporia vzťah mladých k regionálnym hodnotám a lokálnym produktom.

Zodpovední: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, MIRRI SR, miestne samosprávy, SARIO.

Záver: Vidiecky pakt EÚ prináša možnosti na zlepšenie životných podmienok na vidieku prostredníctvom podpory lokálnej ekonomiky a rozvoja digitálnej infraštruktúry. Vďaka efektívnej koordinácii

Panelová diskusia, zľava Moderuje M. Koreň, E. Jurinová, K. R. Nevedalová, R. Dvořák, R. Palider, V. Korčeková

medzi štátnymi a regionálnymi inštitúciami môže vidiek ponúknuť perspektívu, ktorá bude atraktívna aj pre mladých ľudí.

Workshop 3: „Ženy na vidieku“

Úvod: Workshop sa venoval postaveniu žien na vidieku, ich prínosu k rozvoju komunit a možnostiam zlepšenia ich pracovných podmienok. Diskusia zahŕňala podporu podnikania žien a vytvorenie lepších podmienok na zosúladienie pracovného a rodinného života.

Výzva: Ženy na vidieku čelia obmedzeným pracovným príležitostiam a nedostatku miestnych služieb. Často sú nútené cestovať za prácou, čo komplikuje ich snahu zladit' pracovné a rodinné povinnosti.

Akcia: Odstrániť legislatívne bariéry pre podnikanie žien a podporiť vznik pojazdnych služieb a zdieľaných centier, ktoré by zabezpečili lepšiu dostupnosť služieb. Takisto je potrebné vytvoriť pracovné príležitosti s ohľadom na potreby žien s rodinami.

Odporúčania:

- ▶ Vytvárať celoročné pracovné príležitosti a podmienky na vzdelávanie v sezónnych oblastiach.
- ▶ Poskytovať stimuly pre podnikateľov, aby zamestnávali ženy s ohľadom na ich rodinné povinnosti.
- ▶ Zapojiť ženy do komunitného života a poskytnúť im platformy pre aktívne ovplyvňovanie diania v obci.

Zodpovední: Samosprávy, VÚC, ZMOS, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Účastníci XIII. ročníka Fóra vidieka

Záver: Ženy majú veľký potenciál pre rozvoj vidieka a vytvárajú významnú časť pracovnej sily na vidieku. Podpora ženských iniciatív môže prispieť k väčšej stabilite a atraktivite vidieckych oblastí pre mladé rodiny a ďalších obyvateľov.

Workshop 4: „Smart Villages – Príležitosti pre slovenské vidiecke komunity“

Úvod: Workshop analyzoval koncept Smart Villages ako moderný prístup k rozvoju vidieka, ktorý zahŕňa digitálne technológie, sociálne inovácie a udržateľné postupy. Diskusia bola zameraná na to, ako tieto riešenia môžu pomôcť zvýšiť kvalitu života na vidieku.

Výzva: Nedostatok digitálnej infraštruktúry a vzdelávania v digitálnych zručnostiach obmedzuje prístup vidieckych komunít k inovatívnym riešeniam a moderným službám.

Akcia: Rozšíriť digitálnu infraštruktúru a podporiť vzdelávacie programy zamerané na digitálne zručnosti. Smart Villages môžu priniesť vysokorychlostný internet, e-government služby a telemedicínu do vidieckych oblastí.

Odporúčania:

- ▶ Organizovať vzdelávacie programy na rozvoj digitálnych zručností.
- ▶ Zabezpečiť telemedicínu a zjednodušený prístup k zdravotným službám.

▶ Podporiť partnerstvá medzi miestnymi farmármi, podnikmi a komunitnými organizáciami na zavádzanie ekologických riešení.

Zodpovední: Ministerstvo dopravy, poskytovatelia internetových služieb, miestne samosprávy, neziskové organizácie.

Záver: Zavedenie Smart Villages umožní vidieckym komunitám efektívne sa zapojiť do moderného hospodárstva, zvýši kvalitu ich života a vytvorí inováatívne pracovné príležitosti pre obyvateľov vidieka.

Spoločný záver

Výstupy z Fóra vidieka ukázali potenciál slovenského vidieka, ktorý môže byť rozvinutý prostredníctvom podpory mladých, žien, lokálnych podnikov a zavádzania technológií v rámci konceptu Smart Villages. Úspech týchto iniciatív si vyžaduje koordináciu medzi štátnymi inštitúciami, regionálnymi orgánmi a miestnymi komunitami. Týmto spôsobom môže vidiek poskytnúť kvalitné životné podmienky a pracovné príležitosti, ktoré prispievajú k jeho trvalej atraktivite.

V budúcom čísle predstavíme podrobne výstupy z jednotlivých workshopov.

JOZEF JANKOVIC

Hostinec na ceste – kuchyňa, kde sa varí z lokálnych surovín

Keď sme v roku 2021 otvárali bránu nášho hostinca, mali sme všakové pocity. V čase covidu, cez okienko, v cudzom prostredí s chuťou vytvoriť niečo ľudsky prirodzené.

28.12. to budú tri roky, čo úspešne fungujeme pre našich zákazníkov, tvoríme komunitu ľudí, ktorí sa chcú obyčajne dobre najesť a zároveň vidieť z čoho varíme. Spolahlí sme sa na lokálnych farmárov a výrobcov, kupujeme hovädzinu z bio farmy Turová, bravčovinu z bio farmy EKO Produkt Kremnické bane, bryndzu a žinčicu od Gemerských ovečiek, vajcia z Krupiny, syr a tvaroh z bio Farma Krnišov, víno od Domin Kušický z Veľkého Krtíša alebo z Rykynčíc od pána Knápeka. Každý deň pečieme svoj domáci chlieb, varíme najlepšiu držkovú z telacích držiek, dve jedlá do ponuky dňa. Je to celé spojené našou láskou k vareniu a silnou túžbou urobiť pre zákazníka všetko tak, aby v tej obyčajnosti bývalého historicky úspešného salaša Dobrá Niva odchádzal vždy spokojný, s dobrou náladou a hlavne dopokuku najedený.

Ženy v agroekológii

Projekt „Ženy v agroekológii“ je zameraný na podporu advokačných schopností a iniciatív žien pôsobiacich v ekologickom poľnohospodárstve v strednej a východnej Európe. Realizovaný s finančnou podporou International Visegrad Fund, projekt ponúka školenia, workshopy a networkingové príležitosti pre farmárky a aktivistky, ktoré chcú prispieť k rozvoju svojich komunít. Prostredníctvom zdieľania skúseností a budovania sietí sa účastníčky môžu naučiť, ako efektívne presadzovať svoje záujmy v agroekológii a podporovať udržateľné poľnohospodárske praktiky vo svojom regióne.

V rámci projektu sa 4 ženy zo slovenského vidieka zúčastnili aktivity v Poľsku, ktorá sa uskutočnila v dňoch 18. – 21. októbra 2024. V poľskom Grzybówce mali možnosť spojiť svoje sily so ženami z rôznych krajín strednej a východnej Európy. Hlavným cieľom stretnutia bola výmena skúseností a rozvíjanie prístupov v oblasti agroekológie a udržateľného farmárstva.

Vzájomná inšpirácia a medzinárodná spolupráca

Naše účastníčky mali príležitosť predstaviť svoje farmárske iniciatívy kolegyniam z Poľska, Čiech, Gruzínska, Moldavska, Belgicka, Španielska a Ukrajiny. Výmena skúseností bola nesmierne obohacujúca a inšpiratívna pre všetky zúčastnené, pričom nás všetkých utvrdila v tom, že spolupráca je kľúčom k silnejšiemu hlasu vidieka a podpore udržateľného poľnohospodárstva.

Podakovanie partnerom

Naša úprimná vďaka patrí hosťovskej organizácii AgroPermaLab Foundation, ktorá túto akciu zorganizovala a vytvorila priestor pre spoločný rozvoj účastníčok.

Toto podujatie bolo pre nás cennou príležitosťou na rozvoj nových nápadov a podporu spolupráce medzi ženami, ktoré sa venujú agroekológii.

Návšteva farmy Zelená redkovka a praktické skúsenosti

Jedným z vrcholov programu bola návšteva farmy Zelená redkovka, kde mali účastníčky možnosť spoznať prácu miestnej eko farmárky. V areáli kde bývali a vzdelávali sa, si mohli prehladať syrárňu a pekárňu a zapojiť sa do workshopov a diskusií, ktoré bližšie predstavili výzvy malovýrobcov a ponúkli inšpiráciu pre ich vlastné projekty.

Ukončenie ovčiarskej sezóny v roku 2024

Čas nám stále beží a tak všetko čo začína, má aj svoj koniec. Skončilo sa už aj mierne teplé a aj horúce letné obdobie a tým nastal aj koniec tohoročnej tradičnej ovčiarskej sezóny. Príchodom sviatku sv. Demetra, sa spravidla dlhé stáročia končilo dojenie ovčiek, tieto sa zahánali z pasienkov do dediny svojim majiteľom, bačovia dostávali výplatu za svoju prácu a nastal čas na hodnotenie sezóny. Podľa dávnych tradícií patrónom pastierov sa stal sv. Demeter, u nás nazývaný aj Mitro. V tento sviatok sa nosili do kostola ako obeť i ovčie mliečne výrobky – oštiepky parenice, bryndza a pod. V súčasnosti už mnohí chovatelia oviec si čiastočne posunuli ovčiarsku sezónu a spracovanie ovčieho mlieka i na zimné mesiace, no doterajšia tradícia sa stále zachováva.

Oficiálne ukončenie ovčiarskej sezóny sa aj v tomto roku tradične oslavovalo na sviatok sv. Demetra a to na viacerých miestach, no ťažisko osláv zorganizoval Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku na 25. októbra 2024 v Agropenzione Agrovex Novot na severnej Orave. Toto slávnostné podujatie sa uskutočnilo najmä za podpory Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a jej podriadených organizácií. Na podujatie prišlo vyše dvesto účastníkov z celého Slovenska.

Slávnosť ukončenia ovčiarskej sezóny otvoril predseda ZCHOK Ing. Igor Nemčok, ktorý pripomenul tradíciu ovčiarskych slávností na sviatok sv. Demetra. V úvode nás informoval o svojej firme aj domáci predseda PD Novot Ing. Jozef Kondela. V ďalšom programe vystúpili vedúci pracovníci Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ktorých práca súvisí s problematikou ovčiarstva. Z ich vystúpenia vyplynuli mnohé známe súčasné problémy, ale aj možnosti pomoci nášmu ovčiarstvu.

Konštatovalo sa, že chov oviec bol tradične hlavným zdrojom obživy na Slovensku, no aj dnes poskytuje zamestnanie najmä ľuďom v menej rozvinutých oblastiach. Aj keď v súčasnosti chov oviec a kôz nedosahuje objem výroby ako v minulosti, predsa významne prispieva k produkcii tradičných mliečnych produktov, ako je ovčí hrudkový syr, bryndza a mnohé tradičné syry i výrobky. Taktiež je známe, že ovce a aj kozy majú i mnohé ďalšie prínosy, napr. pomáhajú brániť zarastaniu lúk a pasienkov inváznymi rastlinami a správnym pasením predchá-

dzajú erózii pôdy. Tohoročné letné horúčavy mali negatívny dopad na vysychanie pastvín a spôsobili i zníženie produkcie mlieka. Negatívny dopad na produkciu mlieka i mäsa mal i rast ceny krmív, zvýšené náklady na energiu a aj lacnejšie produkty zo zahraničia. Všetky tieto problémy spôsobovali zvýšené náklady na produkciu ovčieho i kozieho mlieka i mäsa. Okrem toho veľkým problémom v poľnohospodárskej výrobe i v chove oviec a kôz je nedostatok zamestnancov. Mnohí starší chovatelia sa pomaly strácajú a už nemajú svojich nástupcov, lebo práca v poľnohospodárstve je veľmi nízko hodnotená a mladí ľudia vo veľkej miere odchádzajú pracovať do zahraničia. Prítomní predstavitelia

Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka prisľúbili výraznejšiu pomoc pri zvyšovaní počtov hospodárskych zvierat vrátane pomoci celoslovenského rozvoja ovčiarstva.

Hoci si všetci uvedomujeme spoločenský i zdravotný prínos zdravých mliečnych i mäsových výrobkov z ovčiek i kôz, reálne je stav taký, že nám ich počty každoročne klesajú a to i napriek podpore zo strany štátu a ministerstva pôdohospodárstva. Kam sa podeli tie časy, keď na území Slovenska sa chovalo vyše 2 miliónov oviec a ovčiarstvo bolo hlavným zdrojom obživy ľudí takmer na celom území terajšieho Slovenska. V súčasnosti ich je spolu s jahňatami a baranmi iba cca 290 tisíc a hrozí ďalší úpadok. Stavy kôz sú na tom ešte horšie a po veľkom úbytku z minulého roka je ich stav kôz spolu iba cca 18 tisíc kusov. Pritom však produkcia ovčieho mlieka v uplynulom roku bola 12 mil. lt. . V súčasnosti najväčšími chovateľmi oviec na Slovensku sú okresy Rimavská Sobota (22 tis. ks), Liptovský Mikuláš (19 tis. ks), Banská Bystrica (17 tis. ks), Brezno (15 tis. ks), Kežmarok (12 tis. ks) a Martin (10 tis. ks).

Okrem predstaviteľov ministerstva i Štátnej veterinárnej správy s aktuálnymi novinkami vystúpili i zástupcovia firiem, ktorí pomáhajú ovčiarom zabezpečovať vhodné krmivá i predaj jahniat a aj väceer diskutujúci.

Ďalším bodom programu na týchto slávnostiach bolo oceňovanie najúspešnejších chovateľov oviec i kôz v poslednom období. Na prvých miestach v jednotlivých kategóriách súťaže sa umiestnili nasledovné farmy:

- ▶ Plemeno zošlachtená valaška, Agrofarma Baranec, s.r.o.
- ▶ Plemeno cigaja, PD Makovo – Lipove
- ▶ Plemeno slovenská dojná ovca, Ing. Peter Angelovič
- ▶ Mliekové plemená oviec, Slovexa, PD Kapušany
- ▶ Mäsové plemená oviec, Ing. Pavol Gonda
- ▶ Celkový víťaz oviec, KeLo a synovia s.r.o. (IF)
- ▶ Kozy, Aurora

Všetci ocenení farmári na prvých troch miestach získali od prítomných predstaviteľov MPRV a ZCHOK i diplomy s pamätným pohárom. Všetkým víťazom i všetkým oceneným i ďalším chovateľom treba úprimne zablahoželať a popriať veľa ďalších úspechov. Taktiež patrí veľká vďaka organizátorom tohto slávnostného podujatia i do-

mácim usporiadateľom za krásne podujatie, za občerstvenie a za príjemné stretnutie mnohých chovateľov i priateľov ovčiarstva.

Záverom možno konštatovať, že napriek všetkým chovateľským i spracovateľským problémom možno uplynulú ovčiarsku sezónu hodnotiť ako úspešnú a to vďaka obetavej a náročnej práci našich chovateľov i spracovateľov ovčích i kozích výrobkov. Zároveň sa však pri hodnotení uplynulej sezóny zviditeľnili i problémy ktoré treba aktuálne riešiť. Ukázalo sa, že napriek vykazovanej podpore štátu, doterajšie opatrenia sú nedostatočné a vyžadujú sa komplexnejšie riešenia všetkých problémov vrátane získania mladých ľudí a ich ocenenia. Predsa máme všetky predpoklady, aby sme úspešne rozvíjali a zvelaďovali i naše ovčiarstvo a využivali jeho spoločenský prínos. Ostáva nám veriť, že sa sľuby našich predstaviteľov naozaj naplnia skutkami a tak pomôžeme naďalej rozvíjať náš chov oviec i kôz a zachovať si naše tradície a rozvíjať všetky ich celospoločenské prínosy.

náš vidiek

4/2024

štvrtročník
ročník XXI.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

Projekt financuje

**Nitriansky
samosprávny
kraj**

Ing. Branislav Bečík, PhD.
predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja

**360 rokov
oslobodenia
Nitry od Turkov**

strana 4

**História:
Štúrovc
a Nováky**

strana 9

Obsah

- 4 360 rokov od oslobodenia Nitra od Turkov
- 7 Janko Jesenský na známke
- 9 Mestá a obce na trase poznávacej cesty Magna Via
- 12 Liečivé rastliny nášho vidieka
- 13 Kúpele Sliač
- 16 Bojnice na trase Magna Via – vo filatelii
- 20 Pranie do Roka Nového rozprávkami Pavla Dobšinského

náš vidiek

Ročník: XXI.

Číslo: 4/2024

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
 mobil: 0915 446 538
 e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrťročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2025

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Nitriansky hrad,
www.depositphotos.com

Foto na 2. strane obálky:
Prameň Štefánik v Kúpeľoch Sliač so štýlizovaným lietadlom, foto Pavol Borodovčák

PF 2025

*Vianočné biele ticho, všade biely sneh,
 čarovný pokoj a nebo plné hviezd ...
 Je tu čas vianočný, keď stromček sa ligoce,
 želáme Vám zo srdca krásne Vianoce.
 Vianoce krásne a čisté ako sneh
 v rodine pokoj a smiech.*

*V Novom roku 2025 Vám želáme všetko, čo vo Vás radosť budí,
 želáme Vám lásku, pevné puto, čo spája ľudí,
 želáme Vám priateľov, čo pre Vás dokážu žiť,
 želáme Vám zdravie, lebo bez neho každému, ťažké je byť.*

Príhovor do novoročného obdobia a pohody 2025

Takmer s údivom konštatujeme, že znova sa vrátil – a je tu neuveriteľne rýchlo vianočný čas. Ešte nedávno pod vplyvom teplej jesene začínali kvitnúť púpavy a fialky a odrazu – Mikuláš zastupuje Martina, ktorý biele kone nechal kde-si v sídle sv. Mikuláša a ten vymenil soby za biele kone. A tak máme konečne aspoň trochu romantiky s Mikulášom... Rozporuplné predpovede meteorológov slubujú mrazivú sibírsku zimu, iné zase slubujú oteplenie... Ekonomika krajín sa otriasa nepredvídateľnými vzťahmi, konsolidačnými opatreniami a spoločnosť sa potáca na prahu sociálnych nepokojov. Len Veľká cesta Via Magna si žije svoj vlastný život ďalej, zdanlivo nedotknutá aktuálnym časom. Ale naozaj len zdanlivo... Otriasa sa v základoch a obavách dožitia sa osláv svojej 500 – ročnice.

Rok počiatkov jej založenia cisárskym výnosom v roku 1526 jasne určil, že ak prežije – bude mať 500 rokov v roku 2026, no a tá méta sa nezadržateľne blíži... Ak chceme dôstojné oslavy a pripomenutie jej existencie (nie živorenia) musíme sa zaktivizovať. Predovšetkým – na každú oslavu jubilea sú potrebné financie – chceme vydať jubilejnú poštovú známku, chceme si pripomenúť výročie pamätnou mincou (plaketou), tak je najvyšší čas vyzvať všetkých priaznivcov a podporovateľov k štedrosti a podpore Ob-

čianskeho združenia Magna Via, aby nezabudli na príspevky 2 % z daní, partnerské mestá, aby zaplatili príspevky za prenájom pamätnej dlaždice Magna Via, členov na zaplatenie členského poplatku a sympatizujúcich čitateľov časopisu Náš vidiek na dobrovoľné príspevky ich poukázaním na číslo účtu OZ. V prípade ich nedostatku (ktorý pociťujeme), hrozí nielen zastavenie vydávania spoločného časopisu, ale aj zstokotanie všetkých plánov na pripomenutie si 500-ročnice krachom pripomínajúcim porážku tureckých vojsk pri Viedni v roku 1683.

Ak sa dá povedať, že Predsedníctvo (výbor) OZ Magna Via je oráčom kráčajúcim v čele za pluhom ťahanom koňmi a záprah obrába pole, tak naši čitateľia sú tým obrábaným polom. Pekná myšlienka!!! Ale potom platí ešte krajšia myšlienka rímskeho mysliteľa Cícera: *SICUT AGER COLITUR, SIC FRUCTIBUS HIC REDIMITUR.* (Ako sa obrobí pole, tak sa odvďačí plodmi).

Tak si želajme, aby plodom obrobenia poľa bola dôstojná oslava 500 rokov Via Magna.

*Ing. Jozef Garlík, PhD.
člen predstavenstva Magna Via*

360 rokov od oslobodenia Nitry od Turkov

Corgoň vyhnal vylakaných Turkov – „Ty starý corgoň“ je pomerne známe úslovie, zväčša pomenúvajúce ťažkého, zavalitého chlapa. Takým bol aj povestný kováč Juraj Corgoň, ktorý podľa tradovania obyvateľov Nitry pomohol hornému mestu vyhnat Turkov. Jeho sila bola obrovská, čo bolo zjavné na prvý pohľad. Ľudia ho opisovali ako odrasteného chlapa s veľkými svalmi, obzvlášť ramená mal mohutné a svalnaté. Svojím úderom údajne dokázal otriast' celým mestom.

Vďaka svojej sile pomáhal hradnej posádke zhotovovať a opravovať zbrane, a preto bol v správnej chvíli na správnom mieste, keď sa Turci pokúšali dobyť Nitriansky hrad. Skúšali to niekoľko rokov a snažili sa o to opäť aj v roku 1642 – vtedy hrad obklúčili a dobýjali sa k nemu niekoľko dní. Snažili sa preliezť mestské hradby, keď zrazu to sadzi na nich vyskočil Corgoň so začiernenou tvárou od uhlia a s rozzeraveným železom v ruke. Od hnevu zabodol železo do zeme tak, že okolo neho syčala zem a z pôdy sa parilo. Zároveň začal holými rukami vytrhávať kamene zo skalného masívu, následne sa kotúlajúce dole Palánkom. Tie spôsobili medzi Turkami chaos a celí vystrašení, nazdávajúc sa, že mohutná postava je čert, začali utekať. Tak Juraj Corgoň zachránil a oslobodil horné mesto od zajatia.

Historické srdce Nitry pozostáva z troch častí: Nitriansky hrad, Horné a Dolné mesto. Atmosféru horného mesta dotvára ulička, respektíve chodník Horný Palánok, a Pribinovo námestie. Časť námestia zdobí Kluchov palác, ktorého nárožie podopiera socha Corgoňa, stvárneného v podobe atlanta. Na počesť nitrianskeho kováča ju dal v roku 1820 zhotoviť biskup Jozef Kluch. Jej autorom sa stal sochár Vavrínek Dunajský z Lubietovej.

Dodnes atlant Corgoň podopiera roh budovy Kluchovho paláca na Pribinovom námestí. Vraj i v súčasnosti nosí šťastie. Ľudia sa pri ňom zastavujú, aby sa ho dotkli a splnili im rôzne želania. Hovorí sa, že ak študenti poboškajú jeho palec na nohe, na skúškach

Atlant Corgoň na Pribinovom námestí

Areál Nitrianskeho hradu

budú úspešní. Vraví sa tiež, že dievčatá, ktoré sa chcú vydávať, sa môžu palca dotknúť v nádeji, že sa im do roka pošťastí nájsť ženicha. Ak sa chce dievčina do roka vydať, má Corgoňovi poboškať palec na pravej nohe, a ak chce mať potomka, tak na ľavej nohe. Ak mládenec chce, aby mu dievča bolo povolené, musí sa dotknúť jeho pása.

Nitriansky hrad, ktorý je výsledkom staviteľskej činnosti takmer desiatich storočí, stojí na mieste starého výšinného slovanského hradiska, pôvodne obklopeného meandrovitým korytom rieky Nitry. Prvá písomná zmienka o hradisku pochádza z roku 871. V nej sa spomína stavebná činnosť kniežata Pribinu a posvätenie jeho kostola v Nitre okolo roku 830. V období Veľkej Moravy sa v Nitre zdržiaval knieža Svätopluk a v rokoch 880 – 892 tu bolo aj biskupské sídlo. Po páde Veľkej Moravy toto biskupstvo zaniklo, po vzniku uhorského štátu ho však už v druhej polovici 11. storočia obnovili. Význam Nitrianskeho hradu v tomto čase potvrdzuje tzv. Maurova legenda z rokov 1064 – 1070, ktorá spomína na hrade baziliku sv. Emeráma, do ktorej uložili pozostatky sv. Ondreja a Beňadika.

Hrad odolal aj tatárskemu vpádu v roku 1241, o tri desaťročia neskôr roku 1271 ho však veľmi poškodil požiar počas obliehania Přemyslom Otakárom

II. Po požiari obnovili nielen kostol, ale pravdepodobne aj opevnenie hradu. Začiatkom 14. storočia ho dva razy po sebe dobyl Matúš Čák a roku 1431 ho obliehali husiti. Za kráľa Žigmunda vybudovali v prvej polovici 15. storočia nové hradné opevnenie, aj z toho sa nám však zachovalo málo, pretože roku 1465 znovu spustošilo hrad vojsko kráľa Mateja Korvína. K ďalším opevňovacím stavbám na hrade prišlo v 16. storočí, v čase tureckého nebezpečenstva, keď postavili renesančný hradný palác a novú vnútornú hradnú bránu. Počas stavovských povstaní v prvej polovici 17. storočia bol hrad centrom vojenských operácií a v roku 1663 sa dokonca dostal na krátky čas do rúk Turkov. Po odstránení škôd prebudovali v rokoch 1673 – 1674 celý obranný systém hradu podľa požiadaviek modernej fortifikácie. K veľkej stavebnej a obnovnej činnosti došlo na hrade však až po skončení povstania Františka Rákócziho na začiatku 18. storočia, keď prestavali tzv. horný kostol a vybudovali nový biskupský palác. Stále prestavby hradu takmer úplne zotrelí jeho pôvodnú podobu. Zachovala sa z nej iba časť románskeho kostola sv. Emeráma z prvej polovice 13. storočia. Z gotického obdobia ostala časť hradobného múru a veľký gotický (tzv. horný) kostol z prvej polovice 14. storočia. Zo 16. storočia sa zachovala vnútorná hradná brána.

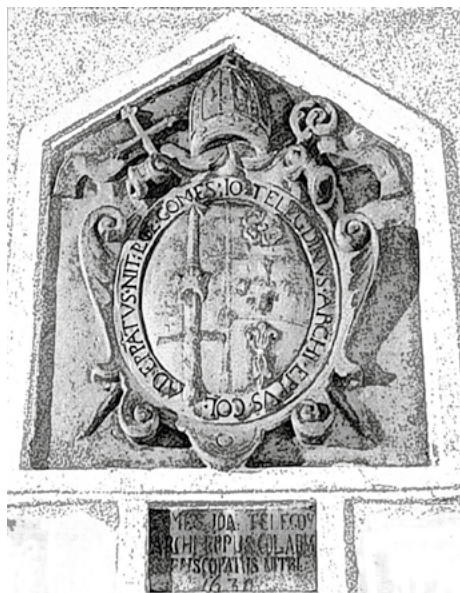
V pomerne dobrom stave sa nám zachovali iba stavby z konca 17. a z 18. storočia. Nitriansky hrad ako pamätník veľkomoravského obdobia našich dejín pútal už oddávna záujem verejnosti.

„Počas tureckej vojny v roku 1663 padla moderná pevnosť Nové Zámky, ktorá sa považovala za nedobytnú. Európa bola zhrozená. Pred Novými Zámkami Turci dobyli aj Štúrovo (Parkan), po nich ďalšie mestá – Hlohovec, Nitra aj Levice. Nitriansky hrad padol do rúk Turkom v októbri 1663 takmer bez boja – presila dobyvateľov vybavených delami presvedčila veliteľa Nitraya radšej sa vzdáť.“

„Dôvodov bolo niekoľko – posádka v Nitre bola zle platená, Habsburgovci na rakúsko-uhorskom tróne boli zaujatí neďávnou 30-ročnou vojnou, zhruba 60 rokov tu trvali tiež stavovské povstania odbojných kniežat a najmä tie sedmohradské sa spájali aj s Turkami. Navyše Európa po 30-ročnej vojne nemala veľkú chuť angažovať sa na území Uhorska a podceňovala turecké nebezpečenstvo. Mnohé posádky sa preto vzdávali, koniec-koncov Nové Zámky padli aj preto, že nešťastnou náhodou vybuchol muničný sklad, padla jedna bašta a tým sa otvorila nedobytná hradba. Veliteľ Adam Forgáč, ktorý sa po 5-týždňovom obliehaní vzdal, bol potom poslaný do vyhnanstva.“

V Nitre Turci zostali do mája 1664, keď ich generál de Souches, kapitán Levického hradu Koháry a ďalší veliteľia vyhnali. „Tureckému pašovi sa podarilo z obklúčeného mesta prebiť so 60 vojakmi osobnej stráže. Ostatní Turci sa vzdali za čestných podmienok. Nitriansky hrad bol kvôli bojom veľmi poškodený, de Souches chcel preto rozobrať domy Dolného mesta a hrad z tohto materiálu opraviť. Koháry a ani miestna komunita nesúhlasila, takže sa hrad musel postupne opravovať dlhšie obdobie. Koncom 17. A začiatkom 18. storočia preto prebudovali celý obranný systém hradu. Od 18. apríla 1648 bol v Nitre biskupom Juraj Szelepcsényi. Od začiatku roku 1666 sa stal ostrihomským arcibiskupom. Počas jeho pôsobenia Turci pod velením Gházi Hussein bašu obsadili Nitriansky hrad 12. októbra 1663 bez výstrelu po zrade jedného Nemca a veliteľa maďarskej čaty, Nyitraya. V apríli

roku 1664 dotiahla k Nitre cisárska armáda pod velením generála de Souchesa a Koháryho v počte 16 000 mužov. Hoci sa prvý útok mesto de Souchesovi nevydaril, časté bombardovanie znepokojovalo Turkov, takže podpálili obe mestá a 16. apríla sa utiahli do hradu. Po troch dňoch ostreľovania delami sa zrútil jeden múr, ale posádka sa nevzdala, pritom novozámocký paša, ktorý bol v čase útoku na hrade s. apríla Turci napokon hrad odovzdali. Zničenú Nitru opustilo 400 tureckých jazdcov a 200 pešiakov (Juraj Fojtík, Nitra, s. 42-43, Vydavateľstvo Obzor, Bratislava 1977) a pokúsil s 300 vojakmi preraziť, pristavilo ich však 600 Nemcov a uniklo sotva 60 Turkov.

Portál nad vchodom do fary kostola Petra a Pavla, ktorý bol nájdený po odchode Turkov použitý ako schod vo vchode do maštale, ktorú si Turci zriadili v kostole františkánov.

ZDROJE

<https://mynitra.sme.sk/c/7392233/turkov-z-nitry-vyhнали-v-roku-1664.html>

Foto: autor 2024

MILAN ŠAJČALÍK

Janko Jesenský na známke

Klub filatelistov 52-51 v Nitre s partnermi usporiadal v stredu 27.11. 2024 o 15.00 hodine v Divadle Andreja Bagara v Nitre slávnostné predstavenie poštovej známky a striebornej 10€ zberateľskej mince JANKO JESENSKÝ pri príležitosti 150. výročia narodenia Janka Jesenského.

Pre účastníkov bol pripravený Pamätný list a Národná banka Slovenska vydala striebornú zberateľskú euromincu v nominálnej hodnote 10 eur. Zároveň Slovenská pošta vydala 25. 11. 2024 poštovú známku k výročiu jeho narodenia (30.12.1874 – 27.12.1945).

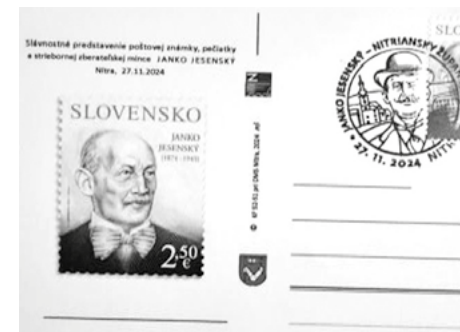
Strieborná 10 € zberateľská eurominca JANKO JESENSKÝ a poštová známka boli spoločne predstavené v Nitre, v Divadle Andreja Bagara.

Slovenská pošta, a.s. a Zväz slovenských filatelistov, na podnet nitrianskeho KF vydala k podujatiu príležitostnú poštovú pečiatku, pripomínajúcu životnú etapu tohto nášho významného literáta, prvého slovenského nositeľa titulu Národný umelec, keď pôsobil v Nitre vo funkcii veľkožupana. Slávnostné predstavenie, na ktoré sa tešili filatelisti aj numizmatici, priblížilo účastníkom život a dielo Janka Jesenského so živými vystúpeniami z jeho tvorby poézie a prózy, nebude chýbať expozícia knižných vydaní jeho diel, ktoré pripravila Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre, ale ani poštová známka, obálka prvého dňa (FDC), či strieborná eurominca.

Janko Jesenský: DEMOKRATICKÉ VOĽBY

V tých voľbách demokratických je predsa čosi novô, a to je, že hlas národ má a vyvolený slovo. Pred dažďom rastú oblaky, pred voľbami zas sľuby, po daždi rastu rýdziky, po voľbách – prázdne huby. Pri voľbách národ vyberie si stranu milovanú, po voľbách strana milovaná ho odloží – na stranu. A pravda pravdou zostáva pod potmehúdskym slncom: voličia prídu ku urnám a vyvolení – k hrncom. (1929)

Čítajte viac: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1195/Jesensky_Basne/1#ixzz8sLoedeMn

Poštová známka, pečiatka a pamätná zberateľská eurominca k 150. výročiu narodenia Janka Jesenského

JANKO JESENSKÝ

Janka Jesenského možno stručne a v krátkosti charakterizovať ako významného slovenského spisovateľa a kultúrno-politického činiteľa. Bol však omnoho viac. Bol básnik, prozaik, dramatik, prekladateľ, publicista, novinár, redaktor, osvetový pracovník, politik, československý legionár, organizátor kultúrneho a literárneho života. Janka Jesenského poznáme predovšetkým ako známu spisovateľskú autoritu. To však tvorí len jednu stránku jeho osobnosti, ktorej pôsobnosť bola oveľa širšia než umelecká, beletristická a literárna.

Janko Jesenský pochádzal zo starobylého zemianskeho rodu pôvodne z turčianskeho Horného a Dolného Jasena, ktorého viacero príslušníkov sa od polovice 13. storočia zapísalo do kultúrnych, vedeckých, literárnych i vojenských dejín Slovenska a Uhorského kráľovstva.

V ére národného obrodovania v 19. storočí sa príslušníci šľachtického rodu Jesenskovicov ako jeden z mála z privilegovaného zemianskeho stavu prihlásil k slovanstvu a slovenskej národnosti. Týmto národnouvedomovacím procesom prešiel i Ján Baltazár Jesenský zvaný Gašparé, otec Janka Jesenského. Za manželku si zobral učiteľku a poetku Adelu Ballovú a do tejto národne uvedomelej rodiny sa pred sto päťdesiatimi rokmi 30. decembra 1874 v Turčianskom Svätom Martine narodil Janko Jesenský.

Janko Jesenský absolvoval právnické štúdiá na evanjelickom kolégiu v Prešove a na univerzite v Kluži v Rumunsku. Po zložení advokátskej a rigoróznejskej skúšky získal titul doktor práv a pôsobil ako samostatný advokát v Bánovciach nad Bebravou. Jeho právnickú a literárnu kariéru roku 1914 náhle prerušilo vypuknutie prvej svetovej vojny.

Janko Jesenský sa totiž od mladosti výrazne angažoval v slovenskom národnom a kultúrno-politickom hnutí, za čo ho vládne kruhy považovali za panslávskeho buriča. Ako údajný nepriateľ uhorskej vlasti bol po vypuknutí prvej svetovej vojny roku

1914 povolovaný do c. k. rakúsko-uhorskej armády. Neskôr Janka Jesenského poslali koncom mája 1915 na východný front, kde už v júli toho roku padol do ruského zajatia. Po skúsenosti v zajateckých táboroch v Charkove, Tambove a Berezovke sa v Rusku zapojil do prvého česko-slovenského zahraničného odboja, vedeného Tomášom Garrigueom Masarykom a Milanom Rastislavom Štefánikom. Jesenský pôsobil v Kyjeve, Petrohrade a Moskve, kde spoločne so svojím generačným a literárnym druhom Jozefom Gregorom-Tajovským redigoval periodiká zahraničného odboja Čechoslovania a Slovenské hlasy.

V roku 1919 sa po piatich rokoch vrátil na Slovensko, kde sa stal horlivým stúpencom novovzniknutej Česko-slovenskej republiky. V roku 1919 menovali Janka Jesenského za gemersko-malohontského župana so sídlom v Rimavskej Sobote. V rokoch 1923 až 1928 vykonával funkciu nitrianskeho župana so sídlom v Nitre. Po územno-správnej reforme a zavedení krajiniského zriadenia v Československu sa Jesenský stal jedným z viceprezidentov Slovenskej krajiny na Krajinskom úrade v Bratislave, kde pôsobil do roku 1935, keď odišiel do penzie. V rokoch 1932 až 1941 bol členom výboru Matice slovenskej.

V marci 1939 Janko Jesenský, Jozef Gregor Tajovský a ďalšie slovenské osobnosti československej orientácie protestovali proti vzniku Slovenského štátu a jeho totalitnému ľudáckemu režimu. Preto sa Janko Jesenský hneď od roku 1939 zapojil do druhého československého odboja, podieľal sa na jeho aktivitách organizačne a literárne, písal predovšetkým protifašistické poézie, ktorá sa šírila samizdatovou formou. Na sklonku života udelili spisovateľovi Jankovi Jesenskému titul národný umelec. Toto ocenenie získal ako prvý Slovák 23. novembra 1945, verejnosť sa o ňom viac dozvedela o pár dní neskôr, 26. novembra, keď zoslabnutého umelca navštívili redaktori Spravodajskej agentúry Slovenska. Janko Jesenský zomrel 27. decembra 1945 v Bratislave a v roku 1950 jeho ostatky previezli do rodinnej hrobky na Národnom cintoríne v Martine.

ZDROJ

doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD. – súkromný archív

JOZEF GARLÍK

Mestá a obce na trase poznávacej cesty Magna Via

Rozvetvená poštová cesta Via Magna, ktorá sa po prekročení Dunaja z rakúskej strany predierala hornatým a lesnatým Slovenskom poskytovala postiliónom cisárskej Viedne dostatok možností ukrývať sa a vyhnúť sa číhajúcim Turkom. Po prehratej bitke pri Moháči napokon v tom bol zmysel a úmysel vybudovania cesty umožňujúcej cisárovi spravovanie monarchie z Viedne.

Prešli sme už kus cesty, odskočili sme po niekoľkých bočných cestách, rešpektujúc zmysel poznávacej cesty Občianskeho združenia Magna Via. Pri príležitosti výročia 360 rokov oslobodenia mesta Nitra spod tureckých dobytých vojsk novozámockého pašu sme spravili malú výnimku a vrátili sme sa do Nitry, ale zároveň – z posledného stanoviska Horných Vesteníc, pokračujeme v ceste Hornou Nitrou do Šútoviec a Novák obce a mesta, ktoré sa nachádzajú vo veľmi zaujímavej okolitej krajine. Nitrickým výbežkom Hornonitrianskej kotliny sa vyberieme na severovýchod smerom k obci Nitrica a Nitrianske Sučany, kde sa pod Kováčovým vrchom (407 m.n.m.) rozhodneme pokračovať juhovýchodne na Horné Lovce až do Nová, alebo severným smerom na Diviacku Novú Ves a Diviaky nad Nitricou smerom na Nitrianske Rudno a Šútovce. Veľkým cieľom obidvoch smerov sú samozrejme Bojnice so svojim zámkom, takže rozhodnutie ísť jedným alebo druhým smerom záviselo v dobe tureckého nebezpečenstva od aktuálnej situácie. Skúsime pohodlnejší smer – na dosiahnutie budúceho cieľa – zámku Bojnice a bojnického panstva dlhší, ale menej náročný a vyberieme sa smerom na Nováky. V časoch tureckých vojen patrila obec Nováky (Nouvac) Majthényiovcovi, vlastníkom panstva a hradu Sivý kameň. Prvé správy o hrade Sivý kameň sú zo 14. storočia, keď bol kráľovským majetkom. Pôvodne to bola menšia pevnosť, ktorú až do roku 1388 spravovali kasteláni z Bojnického hradu. Potom prešiel do súkromných rúk a až do svojho zániku často menil majiteľov. Ruiny hradu boli rozoberané obyvateľstvom na stavebný materiál. Skromné zvyšky hradu, pred rozpadom chránené

sieťovinou sú na andezitovom kopci tesne nad obcou Podhradie. Samotná história hradu Sivý kameň by stála za samostatnú kapitolu, ale odporúčam záujemcom spraviť si výlet do obce Podhradie a zažiť pohľad zo zručaniny Sivý kameň na Bojnický zámok.

MESTO NOVÁKY

V erbe mesta je hagiografický motív patróna mesta v neopakovateľnej podobe – podľa odtlačku pečatidla mesta z roku 1865. Sv. Mikuláš je tiež patrónom pcestných i obchodníkov. Erb mesta zdobí reprezentačné i úradné priestory mesta, sú ním označené písomné dokumenty i vstup do mesta. Erb mesta Nováky je zapísaný v Heraldickom registri Slovenskej republiky, ktorý vedie ministerstvo vnútra v tejto podobe: v modrom štíte doprava pootočený svätý Mikuláš v striebornom, zlato lemovaným rúchom so striebornou zlatom lemovanou mitrou, v pravici so zlatou prívratenou berlou, ľavicou držiaci za ruku striebrodetú, na chrbte ležiacu žobráčku.

Na území dnešného mesta Nováky bolo populnicové pohrebisko lužickej kultúry z mladšej doby bronzovej a slovanské kostrové pohrebisko z doby veľkomoravskej. Obec sa vyvinula na území sídliska z veľkomoravských čias. Spomína sa od roku 1113 ako *Nouac*, v roku 1383 ako *Nowak*, v roku 1920 ako *Nováky*, maďarsky *Novák*, *Nyitranovák*.

Erb mesta Nováky

Patrila hradnému panstvu Prievidza, od roku 1352 panstvu Sivý Kameň. V roku 1434 dostala zákupné právo. V roku 1475 sa obyvatelia vzbúрили proti dedičnému richtárovi. Richtárstvo s dvoma kúriami, mlynom a kúpeľmi získali v roku 1479 Majthényiovci, ktorí ho v roku 1508 prenajali Adamovi Kostolányimu. V roku 1541 obec vyplenil Adam Podmanický. Koncom 17. storočia tu Majthényiovci postavili kaštieľ a Nováky sa stali strediskom panstva Sivý Kameň. V roku 1553 mala obec 29 port, v roku 1715 mala 7 domácnosti, v roku 1778 mala 11 kúrií, 18 poddanských, 10 želiarskych domácností, 240 obyvateľov, v roku 1828 mala 96 domov a 660 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom. V roku 1913 tu postavili úzkokoľajnú železnicu do Podhradja. Za I. ČSR mala obec poľnohospodársky ráz. Obyvatelia pracovali na miestnom veľkostatku a chodili na sezónne práce.

V roku 1938 začal Spolok pre chemickú a hutnícku výrobu s výstavbou chemickej továrne. V roku 1941 tu začali ťažiť uhlie a postavili tehelnú. V 2. svetovej vojne boli Nováky strediskom protifašistického ilegálneho boja. Na jar v roku 1943 tu bola porada členov IV. ilegálneho Ústredného výboru KSS a vedúcich ilegálnych oblastí, na ktorej sa rokovalo o ozbrojenom boji. Za 2. svetovej vojny bol v Novákoch veľký židovský koncentračný tábor. Po vzniku SNP ho partizáni rozpusťli a časť väzňov sa zapojilo do ozbrojeného boja. Nováky boli oslobodené 4. 4. 1945. Za účasť v národnoslobodzovacom boji boli vyznamenané Radom Čerenej hviezdy. Po vojne nastal rozvoj priemyslu. V roku 1951 bola otvorená baňa Mier, v roku 1957 baňa Mládeže, v roku 1958 vybudovaná elektrárňa, rozšírená výroba v chemických závodoch, vybudovaný Výskumný ústav petrochémie, postavených vyše 1000 bytov a verejné budovy, doprava a služby.

Horné Lelovce – obec vznikla v chotári obce Lelovce, doloženej v roku 1232, ktorú Belo IV. daroval Ivankovi z Oslian. Neskôr patrila Berényiovcom, Helenbachovi Kosztolányiovcom, Majthényiovcom. V roku 1553 mala 4 porty, v roku 1715 mala 5 domácnosti, v roku 1778 mala 3 zemianske, 18 poddanských, 3 želiarske, 1 slobodnícku domácnosť a 176 obyvateľov, v roku 1828 mala 33 domov a 229 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a ovocinárstvom. V roku 1944 bola obec pripojená k Novákom.

Laskár – obec sa vyvinula v chotári z osady Kabančianka koncom 12. storočia. Spomína sa v roku 1419. Patrila hradnému panstvu Prievidza, od roku 1321 zemianskym rodinám, od 15. storočia rodine Laskár,

od 18. storočia Berényiovcom, Erdődyovcom, Tarnóczyovcom. V roku 1553 mala 5 a pol porty a 2 opustené usadlosti, v roku 1715 mala 3 domácnosti, v 18. storočí mala mlyn, 12 poddanských domácnosti, 121 obyvateľov, v roku 1828 mala 25 domov a 175 obyvateľov. Boli roľníkmi a nádenníkmi. Po roku 1918 značná časť obyvateľov pracovala v stavebníctve. V roku 1938 štrajkovalo 800 robotníkov na stavbe vojenských objektov. V roku 1944 bola obec pripojená k Novákom.

Po dosiahnutí Novák sa môžeme vydať na ďalšiu cestu juhovýchodným smerom na Sebedražie do Prievidze, alebo v prípade potreby vyhnúť sa frekventovaným komunikáciami mohli postilioní pokračovať cez obec Koš a Opatovce nad Nitrou do Bojníc, ktoré vzhľadom na svoj význam budú našim cieľom v budúcom čísle. Prechodom cez Bojnický chotár sa dostaneme do obce Šútovce

OBEC ŠÚTOVCE

HISTÓRIA

Obec Šútovce leží asi 10 km severozápadne od okresného mesta Prievidza na styku Malej Magury s nitrickým (podľa obce Nitrica) výbežkom Hornonitrianskej kotliny na hornom toku Trebiánskeho potoka. Svojím katastrálnym územím susedí s mestom Bojnica so svetonáznymi kúpeľmi. Obec Šútovce je zemianska osada z 12. storočia. Pôvodne tu boli dve samostatné osady – Horné a Dolné Šútovce, obec vznikla v roku 1922 spojením Dolných a Horných Šútoviec.

HORNÉ ŠÚTOVCE

Prvá písomná správa o obci je z roku 1310. V tom čase boli jej vlastníckmi Diviackovci, neskôr Rudnayovci a ďalšie šľachtické rody, až nakoniec Pálffyovci. V roku 1553 ako daňový základ za Ujfalušiovcov tvorili osadu 3 porty. V roku 1675 tvorilo osadu 14 poddanských a 2 želiarske rodiny s počtom 96 duší. V roku 1778 mala osada 220 obyvateľov. Zamestnaním bolo obyvateľstvo väčšinou roľníci a nádenníci. Osada bola známa rozvinutým ovocinárstvom, ktoré bolo jedným z hlavných príjmov pre obyvateľstvo, najviac rozšírené boli čerešne.

Erb obce Šútovce

DOLNÉ ŠÚTOVCE

Vznik osady sa predpokladá už v 14. storočí, k ich existencii v tomto rannom období však jstevujú len nepriame doklady. Priamo na obec sa vzťahujú až písomnosti od 16. storočia. Dolné Šútovce boli neustále v závislosti niekoľkých šľachtických rodov. Osadu v roku 1553 reprezentovali 3 porty. V roku 1675 mala 9 poddanských usadlostí a 1 želiarsku rodinu, celkom 77 obyvateľov. Zamestnaním boli obyvatelia roľníci a nádenníci. Muselo tu prevládať poľnohospodárstvo, pretože historickým symbolom obce je od 18. storočia vodorovne položená kosa. Naľkoľko do II. svetovej vojny okrem poľnohospodárstva neboli iné pracovné možnosti, odchádzali obyvatelia za prácou do cudziny.

Katastrálna výmera obce je 7,08 km². Nadmorská výška sa pohybuje od 375 do 425 m. V roku 1948 bol v obci vybudovaný vodovod. Autobusová doprava bola do obce zavedená v roku 1954. Elektrifikácia bola dokončená až v roku 1960. V chotári obce sú zásoby štrku. Ťažba v lome začala v roku 1960.

HISTORICKÉ PAMIATKY

V obci dnes jstevujú tri kaplnky: Nepoškvrneného srdca Panny Márie z roku 1908 – Dolné Šútovce, Panny Márie z roku 1920 – Horné Šútovce a malá kaplnka Sedembolestnej Panny Márie, ktorá je z kaplniek najstaršia – postavená ešte pred rokom 1900, ako aj Kultúrny dom – bývalá miestna ľudová škola, ktorá bola postavená tiež pred rokom 1900 (asi v roku 1890). Vzhľadom na malý počet obyvateľov osady v minulosti sa dá predpokladať, že obec síce ležala na významnej ceste do bojnického panstva a mohla mať význam k príležitostnému oddychu posla, ale nie je dokladovaná preprahacia stanica, čo z pohľadu už reálnej blízkosti cieľa (Bojnického zámku) ani nebolo potrebné.

ERB OBCE

Pri návrhu erbu obce sa vychádzalo z tej skutočnosti, že obe pôvodne samostatné obce mali v minulosti historické symboly. Dolné Šútovce na najstaršom známom pečatidle v 18. storočí používali ako svoj obecný znak kosu, Horné Šútovce v tom istom čase kľúč. Čo však vyjadruje kľúč na pečatidle obce z 18. storočia nie je zatiaľ známe. Zaujímavé je mladšie pečatidlo Horných Šútoviec zo začiatku 19. storočia, na ktorom symbol obce zobrazuje Pannu Máriu. Pečatidlo s patrónkou obce nie je dôkazom toho, že tu jstevoval kostol Panny Márie na začiatku 19. storočia, ale oveľa skôr – ešte pred 18. storočím. Je totiž pravidlom, že pôvodným symbolom obce najčastejšie býval cirkevný motív – patrón farského kostola. Ten sa neskôr zamenil za svetské znamenie – spravidla na zamestnanecký symbol. V 19. storočí, v období silného úpadku heraldickej tvorby sa mnohé obce veľmi často vracali k svojmu pôvodnému znameniu – k cirkevnému symbolu. Takýto vývoj sa predpokladá aj v Horných Šútovciach. Z toho vyplýva, že pôvodným symbolom Horných Šútoviec bola patrónka obce Panna Mária, ktorú na začiatku 18. storočia obec vystriedala novým znakom – kľúčom. V duchu domácich zvyklostí sa v 19. storočí obec opäť vrátil k pôvodnému symbolu – k cirkevnému motívu. Pečatidlo s Pannou Máriou obec používala určite až do začiatku nášho storočia a definitívne sa vylúčilo v roku 1910 nápisovou pečiatkou. Pri uvažovaní o erbe dnes už spoločnej obce Horných a Dolných Šútoviec sa považovalo za najpriateľnejšie použiť za erb štít s oboma súvekými symbolmi obcí kľúčom a kosou.

Z D R O J

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, 2. časť
<https://www.e-obce.sk/obec/novaky/2-historia.html>
<https://www.sutovce.sk/historia>

Liečivé rastliny nášho vidieka

7.časť

Ruža šípová – *Rosa canina L.* je rastlina z čeľade ružovité (Rosaceae). Ludovo je nazývaná psia ruža, šípok.

OPIS: Ker vysoký až 300 cm s previsnutými konármi, s hustými ostňami

LISTY: Stopkaté tenké listy. päť až sedempočetné, s relatívne úzkymi prílistkami a s elipsovými, tupo končistými, ostro dvojito pilkovitými lístkami

KVETY: Tvoria vrcholíkovité súkvetia, alebo sú jednotlivé, so stopkami dlhými až 2 cm, s kopijovitými listeňmi, pravidelné, obojpohlavné, obyčajne päťpočetné, bielej až bledoružovej

farby, tyčínok aj piestikov býva veľa. Kvety sú bez medovej šťavy, majú však veľa peľu a preto sú hojne navštevované hmyzom aj včelami.

KVITNUTIE: v máji až v júni,

POUŽÍVANÁ ČASŤ RASTLINY: Zberajú sa zrelé šípky, zdravé, nenamrznuté, treba ich sušiť, farba je oranžová až tmavo-hnedočervená, chutia kyslato sladko a slabo sťahujúco.

ROZŠÍRENIE A VÝSKYT: Rastie v celej Európe od nížin až po horský stupeň na okrajoch lesov, medziach a na kamenných stepiach. Na území Slovenska je hojne rozšírená, od nížin po podhorský stupeň, najmä pri cestách, na suchších lúčkach, medziach a rumoviskách.

MOŽNOSTI ZÍSKANIA: Šípky sa niekedy rozrezávajú, odstraňujú sa chlčky a drobné nažky (semená). Zvyšok šípky – dužinaté oplodie sa označuje ako Fructus cynosbati sine semine – aj vybraté semená tvoria drogu (Semen cynosbati)

OBSAHOVÉ LÁTKY: Čerstvá droga je prírodným zdrojom vitamínu C, A a B. Droga sa uchováva na suchom mieste v uzatvorených plechovkách najviac jeden rok.

LIEČIVÉ VLASTNOSTI, ÚČINOSŤ A POUŽITIE:

Pri príprave čaju možno použiť plody i semená. Čaj z plodov má lahodnú chuť a netreba pridávať veľa cukru. Dávka plodov na čaj je asi 3-5 gramov. Spôsoby prípravy sú veľmi rozdielne, ako najšetrnejší spôsob sa uvádza príprava z rozdrvenej drogy, ktorá sa nechá za studena (pred varením) asi hodinu macerovať a potom sa krátko zavariť, odvar sa nechá asi štvrt hodiny postáť. (Braun, 1968) Potom sa pije čím skôr.

INÉ POUŽITIE: Homeopatia esenciu z čerstvých korunných lupienok a tinktúra. Esencia sa používa pri rôznych krvácajúcich stavoch.

Kúpele Sliach

Počas prebiehajúcej jubilejnej 30. Celoštátnej poľnohospodárskej výstavy Agrokomplex v Nitre dňa 18.8. 2024 sa uskutočnilo stretnutie vedenia Magna Via, oz. s predsedníčkou oz. Náš vidiek, aby sa poradili o ďalšej koncepcii spolupráce a našli nové impulzy pre spoločný časopis. Návrhov bolo veľa, možností realizácie oveľa menej.

Napokon po dôkladnom uvážení som sa ako hlavný prispievateľ rozhodol pre sériu návštev slovenských kúpeľov a reportáže z nich, keďže všetko sa vlastne na Slovensku (takmer bez výnimiek) deje na turistickej trase Magna Via. Náhodne som začiatok augusta strávil týždeň v kúpeľoch na Sliachi, takže ako prvú zastávku ponúkam:

KÚPEĽNÉ MESTO SLIACH

Medzi historicky najzaujímavejšie obce na Pohroní patrí kúpeľné mesto Sliach. Pod týmto názvom vznikla spoločná obec SLIACH v roku 1959 spojením dvoch samostatných stredo – vekých osád – Hájniky a Rybáre, ktoré patrili zvolenskému panstvu. Dávnou minulosťou Sliacha dokazujú aj archeologické nálezy v lokalite Horné zeme. Výskumom sa potvrdilo osídlenie spreď – veľkomoravského a veľkomoravského obdobia. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1244, v čase, keď kráľ Belo IV. obnovil mestské privilégiá neďalekému kráľovskému mestu Zvolen.

ČO MÔŽEME NÁJSŤ V MESTE SLIACH?

Ranorenesančný kaštieľ rodu Bezeghovcov

Kaštieľ dal v 15 storočí postaviť príslušník najstaršieho zemianskeho rodu v Hájnikoch Juraj Bezegh – verný radca Imricha Thökölyho Objekt bol obklopený vodnou priekopou. Dodnes patrí k jedným z mála zachovaných kaštieľov na Pohroní.

Kostol sv. Mikuláša so zvonickou

Ranogotický rímskokatolícky kostol z roku 1263 je najstaršou stavebnou pamiatkou v meste Sliach. Pôvodne bol postavený v gotickom slohu, viackrát upravovaný dodnes sa v jeho ineriéri zachovali hodnotné architektonické a umelecké pamiatkové prvky (hlavný neogotický oltársv. Mikuláša so secesnými prvkami. V období reformácie patrila evanjelickej cirkvi. V roku 1627 bol bol poškodený tureckými

Areál kostola sv. Mikuláša so zvonickou

nájazdmi. Maľby vo vnútri kostola sú dielom slovenského maliara Jozefa Hanulu. Zvonica pri kostole zo 17. stor. je v dolnej časti murovaná, pokrytá drevenou pultovou strechou a zakončená ihlanom. Jej zvony pochádzajú z rokov 1512, 1635 a 1924. Najväčší a najstarší zvon Mikuláš (1512) váži až 5,1 tony. Vďaka svojej hmotnosti sa ako jediný nestal korisťou Turkov a ani rekvirantov v I. svetovej vojne.

Evanjelická zvonica

V rokoch 1578 – 1711 bol kostol sv. Mikuláša v rukách evanjelickej cirkvi. Zvonica (18. – 19. stor.) sa nachádza na mieste bývalej evanjelickej školy v Hájnikoch a bola postavená v roku 1792.

Hájnický most

Je stále jediným mostom cez rieku Hron spájajúci bývalé obce Hájniky a Rybáre s kúpeľmi. V roku 1944 sa most stal svedkom streľby pseudopartizanov na miestnych obyvateľov a hájnického farára. Počas oslobodzovacích bojov bol nemeckým vojskom zničený. V 70.-rokoch minulého storočia ho zaliala storočná voda. V súčasnej podobe je po rekonštrukcii z roku 2000.

ZDROJE:

<https://zdravopedia.sk/prirodna-lekaren/bylinky/ruza-sipova>

Jaroslav Kresánek, Jindřich Krejča : Atlas liečivých rastlín a lesných plodov, Neografia – Martin, 1977, vydanie 1, s.534 – 535

Jaroslav Kresánek, Dionýz Dugas,1985,ydavateľstvo Osveta, 320 strán ,70-048 – 85,s.226

Bezghovská kúria v Rybároch

V 18. storočí zeman a tabulárny sudca Peter Bezgh zriadil v priestoroch kúrie menšiu továreň na hlinené nádoby a majoliku. Neskôr bol objekt prebudovaný na prvú kachliareň na území Uhorska s vyše 300 robotníkmi a 14 pecami Kachľové pece šporáky i kozuby sa vyvážali do všetkých kútov Rakúsko – Uhorska. V interiéri sú bohaté klenby príznačné pre zemianske obydlia. Pamätná tabuľa umiestnená na priečení budovy pripomína pôsobenie obľúbeného štúrovského básnika Andreja Sládkoviča, ktorý v miestnom prostredí napísal svoje vrcholné diela – Marína a Detvan.

Pamätník obetiam I. a II. svetovej vojny

Pomník z roku 1950 znázorňuje vojaka so samopalom na pleci a je venovaný príslušníkom sovietskej armády a II. československej paradasantnej brigády padlým v boji. Najmä povstalecké letisko Tri duby sa výrazne zapísalo do dejín II. svetovej vojny. Už v prvých dňoch SNP tu bola zriadená kombinovaná letka, ktorá vykonávala prieskumné a bojové lety. Sovietske dopravné lietadlá sem denno-denne privážali obrovské množstvo munície, zdravotníckeho materiálu a vojakov na pomoc povstaniu. V noci z 5. na 6. októbra 1944 tu pristálo až 165 lietadiel. Sliač bol oslobodený 19. marca 1945 jednotkami sovietskej a rumunskej armády.

Areál Kúpeľov Sliač s oddychovou zónou pre rodiny

KÚPELE

Liečivé minerálne pramene

Vo svet sú známe iba ďalšie tri krajiny (Argentína, Austrália, Španielsko) v ktorých vyviera tak ako v kúpeľoch Sliač minerálna voda prirodzenej izotermickej teploty s vysokým obsahom kyslíčnika uhličitého. Pramene už od stredoveku priťahovali po-

Kúpeľné nádvorie – miesto kultúrnych a spoločenských podujatí počas celého roka

Nová parková úprava pred Hotelom PALACE

Architektonická úprava prameňa Štefánik

zornosť miestnych ľudí, ale i návštevníkov navštívil ich aj uhorský kráľ Matej Korvín so svojou manželkou a družinou, či vzdalanec Matej Bel. V 18. stor. boli pramene oficiálne uznané za liečivé. Ich prvý chemický rozbor pochádza z roku 1818.

Prameň Kúpeľný vyviera priamo pod kúpeľným domom ako žriedlový kúpeľný prameň A1. Bez ďalšieho umelého zásahu sa využíva na všetky liečebné a rehabilitačné účely. Prírodná liečivá voda je stredne mineralizovaná, teplá uhličitá, síranovo-hydrogénuhličitanová, vápenato – horečnatá, so zvýšeným obsahom horčička a flóru.

Klasicistická kaplnka sv. Hildegardy patrí k najstarším budovám v Kúpeľoch Sliač

Prameň Štefánik je najstudenším prameňom s vysokým obsahom kyslíčnika uhličitého a železa. Je vhodný na podporu trávenia a pri chudokrvnosti.

Prameň Bystrica je odporúčaný pri ochoreniach žalúdka.

Prameň Lenkey pri ochoreniach štítnej žľazy a očí.

Prameň Adam je prospesný pri ochoreniach močového mechúra a je jediným prameňom, ktorý nevyviera plynule, ale v pravidelných intervaloch.

Kúpeľný hotel PALACE

Funkcionalistický kúpeľný hotel Palace je 240 metrov dlhý, moderný komplex reštauračných, ubytovacích a spoločenských miestností od pražského architekta Rudolfa Stockara. Autor kládol pri výstavbe (1927 – 1943) a pri zariaďovaní dôraz na funkčnosť priestorov. Všetko premyslel do detailov – od nábytku až po kanvicu na kávu. pred vchodom sa nachádza pamätná tabuľa milovníkovi a úspešne vyliečenému pacientovi sliačskych kúpeľov, národnému umelcovi Jánovi Cikkerovi.

Kúpeľný hotel Palace je jediná prevádzkujúca budova zo série zaujímavých kúpeľných domov v kúpeľoch, ktoré majú veľmi zaujímavú históriu a boli v nich ubytované a liečili sa významné osobnosti kultúrneho a politického života, často priam elita. Žiaľ, kúpele Sliač doplatili na prebiehajúce spoločensko – politické procesy a zlú ekonomickú situáciu. Riešenie je, zdá sa, v nedohľadne a dosiahnuť zašlú slávu kúpeľov nebude také jednoduché.

ZDROJ: Informačné tabule mesta Sliač a kúpele Sliač, foto: Pavol Borodovčák

Bojnice na trase Magna Via – vo filatelii

Naším dnešným pokračovaním putovania po trase Magna Via s Občianskym združením Magna Via o.z. slovenským vidiekom zostávame na hornom Ponitří. V predchádzajúcom čísle sme putovanie prerušili „odskočením“ za kopec, aby sme si v Banskej Bystrici pripomenuli aktuálne výročie SNP.

Ked sa povie „Bojnice“ väčšina ľudí si predstaví Bojnický zámok, ktorý je zaraďovaný medzi najatraktívnejšie kultúrne pamiatky v strednej Európe. Mesto leží (291 m n. m.) na juhovýchodnom úpätí Malej Magury, na okraji Hornonitrianskej kotliny (administratívne patrí do Trenčianskeho kraja), v tesnom susedstve s okresným mestom Prievidza. Oddeluje ich rieka Nitra. Zástavba južným smerom vytvorila spojenie s obcou Opatovce nad Nitrou. Bojnice a ich okolie je obývané od nepamäti a prítomnosť prvého hradiska na hradnom travertínovom vršku sa kladie do prelomu letopočtov. Prvý písomný záznam spomínajúci Bojnice nájdeme v Zoborskej listine z roku 1113.. Význam mesta vzrástol aj po vybudovaní kráľovskej cesty Magna via z Viedne cez Bojnice až do Sedmohradska. Bojnice boli od roku 1613 až do roku 1823 jednou z poštových staníc, na ktorej sa zároveň obchodovalo so soľou, železom, drahými kovmi a ostatným tovarom. Nastal rozvoj remesiel, obchodu a tým vznik cechov. V záznamoch od roku 1653 sa spomínajú cechy, tore združovali ševcov, čižmárov, krajčírov, tkáčov, farbiarov, kožušníkov murárov, debnárov. Výhodná poloha mesta a termálne pramene, ktoré v okolí Bojníc vyvierali a stále vyvierajú v hojnom počte, prospievali k rozvoju mesta, na čele ktorého stál richtár s 12 senátormi.

Až do roku 1872 boli Bojnice hospodárskym, administratívnym a vojenským centrom regiónu. Začiatkom 20. storočia túto úlohu prebrala susedná Prievidza.

Zo starých názvov tohto kúpeľného mesta si pripomeňme aspoň Weinitz, Bojnitz. Podľa štatistiky k 31. 12. 2023 tu žilo 5 013 obyvateľov.

Známka Bojnice, 1941
.....

Prvú poštovú známku zobrazujúcu Bojnice nachádzame v sérii 4 známok katalógového čísla 56-59 „Slovenské hrady“, ktorá bola vydaná v období 20.4. – 18.6. 1941. Známka č. 59 Bojnice je zelenej farby, s nominálnou hodnotou 2 Ks (Koruny slovenské).

Nielen na známkach, aj na poštových lístkoch.

Už v roku 1939 bola vydaná séria 36 obrazových poštových lístkov nazvaná „Propagačné 1939“. Celiny s natlačenou známkou v hodnote 1,20 Ks boli určené pre písomný styk s cudzinou. PL s fotografiou Bojníc bol vydaný pod č. 4/23.

Dňa 1.4.1944 bola vydaná edícia č. 13 nazvaná „Propagačné 1944“, v ktorej bolo 18 obrazových poštových lístkov. Medzi nimi je zámok Bojnice na lístku č. 12.

Na ďalšie vydanie sme si museli počkať do roku 1970, kedy Slovenská pošta vydala sériu tematických obrazových poštových lístkov (OPL) „Hrady a zámky na Slovensku“. OPL č. A3/01 Bojnický zámok má natlačenú známku zobrazujúcu štátnu vlajku SR a v prítlaiči je letecká fotografia Bojnického zámku.

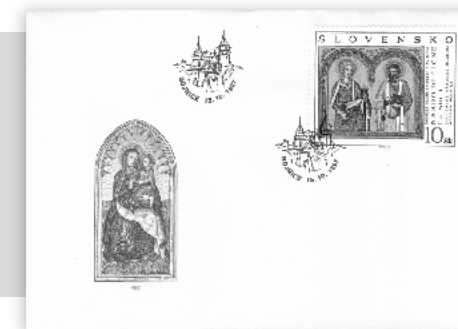
Poštový lístok Hrady a zámky na Slovensku
.....

Zámok nie len zvonka.

Viacfarebnú známku s emisným číslom 133 „Bojnický oltár, detail, sv. Peter a sv. Lucia“ vydalo Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR dňa 15.10.1997 v sérii Umenie. Obraz zo 14. storočia, nazývaný aj Bojnický oltár, vlastní Slovenské národné múzeum, Múzeum Bojnice. Namaľovaný bol v 50-tych rokoch 14. storočia. Dielo pozostáva z desiatich doskových obrazov, namaľovaných temperovými farbami. Postavy na oltári predstavujú nasledovných svätcov: v hornom rade (zľava doprava): sv. Jakub, sv. Hieronym, Panna Mária s Ježiškom, sv. Ján Krstiteľ, sv. Ranier, v dolnom rade (zľava doprava): sv. Augustín a sv. Mária Magdaléna, sv. Pavol a sv. Katarína, Kristus Trpiteľ medzi Pannou Máriou a sv. Jánom Apoštolom, sv. Lucia a sv. Peter, sv. Margaréta a sv. Ján Pustovník. Autorom Bojnického oltára je Nardo

Nardo di Cione

di Cione, ktorý pochádzal z umeleckej rodiny a bol hlavným a najvýznamnejším predstaviteľom florentskej maľby po morovej epidémii v druhej polovici 14. storočia. Zomrel v roku 1365/66 vo Florencii. Bojnický oltár je jeho jediné kompletne zachované dielo. Malo svoje pohnuté osudy. Vraj bolo namaľované pre augustiánsky kláštor v Pise. Ako sa dostalo do istého talianskeho antikvariátu, sa nevie. Toto majstrovské dielo tam objavil a kúpil gróf Ján František Pálffy v polovici 19. storočia. Gróf Pálffy (1829 – 1908) bol v Európe známy ako znalec a zberateľ umeleckých predmetov. Kvôli obrazu dal prestavať zámockú kaplnku a inštalovať nový pozlátený oltár, ktorý sám navrhoval. Ale inštalácie sa už nedožil. V podzemí kaplnky dal zároveň postaviť kryptu s mramorovým sarkofágom, do ktorého bol po smrti (2.6.1908) pochovaný. V tom čase bol oltár ohodnotený a 48 tisíc zlatých a predstavoval najcennejší skvost zámku. Po znárodnení, československá vláda zakázala dedičom obraz predať pre jeho mimoriadnu kultúrnu a historickú cenu. Lenže 27. augusta 1933 zloději ukradli z oltára päť najväčších obrazov. Výzvy v novinách a pátranie trvali celý rok. Až keď policajti v neďalekej Handlovej pri vyšetrovaní „drobného“ zlodēja prišli na stopu ďalším a následne ďalším spolupáchateľom, ktorí v noci po krádeži obrazy zakopali neďaleko obce Poluvsie. Po 3 dňoch ich premiestnili do šopy a neskôr v špeciálnych kufroch s falošným dnom preniesli do moravského Zlína s cieľom ich predaja do zahraničia. V Zlíne ich polícia našla 24. septembra 1934 v dome kachliara a previezla do Bratislavy, do trezoru Zemskej banky. Tam priviezli aj zostávajúce spodné obrazy oltára. V

Známka a poštový lístok Bojnický oltár
.....

Bratislave sa zistilo, že obrazy sa skrúcajú a odlupujú z nich farby. (Lúpežníci s cieľom, aby sa im zmestili do kufrov, obrazy stenčili odrezaním.) Zakrátko bolo schválené ich reštaurovanie v Prahe, kam ich odviezli 25. októbra 1934. Prvé snahy o navrátenie oltára začali už v r. 1935. Z Prahy oltár už nechceli vrátiť na Slovensko napriek viacerým žiadostiam, či úsiliam rôznych organizácií aj inštitúcií.

Lenže prišla vojna. Vznikol Slovenský štát, Protektorát Čechy a Morava a obrazy prešli do jeho vlastníctva. Po vojne sa znova začalo úsilie o navrátenie oltára do Bojníc. Opakované požiadavky zo Slovenska o návrat, ani mediálna kampaň, nič nedosiahli. Dokonca aj demonštrácie, na ktorých ľudia požadovali návrat Bojnického oltára už na samostatné Slovensko, nezmenili postoj Prahy za navrátenie diela. Napokon do sporu zasiahli noví premiéri (Mečiar s Klausom) a bolo dohodnuté. Bojnický oltár sa konečne po 62 rokoch vrátil, ale za výmenu iných, vzácných slovacík. Vo veľkej miere sa o návrat pričínal Mgr. Ján Papco, riaditeľ Múzea Bojnice. Oltár previezli 15.12.1995 z Prahy do Bratislavy vojenským špeciálom a v ten istý deň až do Bojníc, kde ho uložili v klimatizovanom priestore Päťhrannej veže. O 3 dni, v pondelok 18. decembra sa uskutočnila slávnostná inaugurácia oltára, kedy bol po dlhých rokoch predstavený verejnosti a pri tej príležitosti ho vysvätil pomoc biskup Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy Dominik Hrušovský.

Želanie grófa Pálffyho, inštalovať oltár v zámockej kaplnke, sa napokon splnilo až po 105 rokoch v r. 2013, kedy tam boli vytvorené špeciálne podmienky. Presklená lokálna klimatizačná jednotka v kaplnke patriaca medzi najmodernejšie v Európe tak pomôže uchrániť vzácne dielo pred znehodnotením a zachovať pre ďalšie generácie. Hodnota Bojnického oltára je nevyčísliteľná, hoci je známe, že pri jeho prevoze bol poistený na sumu 1,7 milióna dolárov.

V čom spočíva vzácnosť tohto diela? Vtedajší riaditeľ Bojnického múzea Mgr. Ján Papco návštevníkom vysvetľoval tým, lebo je to dielo, ktoré stojí na počiatkoch rozvoja renesancie. Dovtedy umelci maľovali obrazy v gotickom štýle, teda plošne. Ale v renesancii sa už snažili maliari priblížiť obrazy skutočnosti, preto ich maľovali plasticky, aby vynikali telesné proporcie. Oltár je tak dielom z rozhrania, kedy sa začína vývoj novovekého maliarstva.

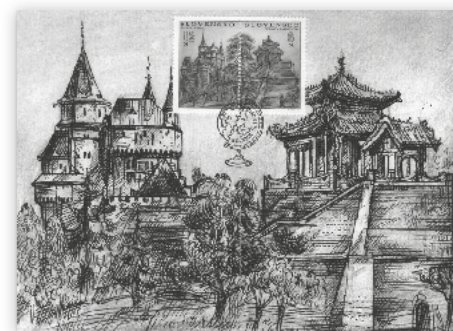
Na poštovej známke pod vyobrazením výrezu z oltára (sv. Peter a sv. Lucia) sú texty „Nardo di

Cione: Bojnický oltár, sv. Peter a sv. Lucia, 14. stor., Slovenské národné múzeum, Múzeum Bojnice“. Autorom grafickej úpravy emisie je Martin Činovský, rytiny známky a FDC vytvoril Rudolf Cigánik. Vzácné dielo je na viacfarebnej známke s väčšími rozmermi. Jej obrazová časť je 50 x 40 mm (na šírku). Vytlačila ju Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha technikou 5-farebnej ocelotlače z plochých platní na tlačových listoch po 4 kusoch známok a 2 ks nepotlačených kupónov.

Ďalšia príležitostná poštová známka zobrazujúca Bojnický zámok vyšla v spoločnom vydaní s Čínou 12. 10. 2002. Na tlačovom hárčeku sú štyri dvojice

Spoločné slovensko-čínske vydanie v roku 2002

Slovensko-čínska Cartes maxima z roku 2002

známok s úzkym stredovým zvislým meziarším. Na dvojici známok, každá s rozmermi 26 x 40 mm je zobrazená starobylá architektúra zámkov. Európsku architektúru historických slohov zastupuje Bojnický zámok. Táto pôvodne gotická pevnosť bola prestavaná na renesančné šľachtické sídlo. Posledný majiteľ zámku gróf Ján Pálffy zrekonštruoval zámok v romantickom štýle 19. storočia. Inšpiráciu čerpal

zo zámkov na rieke Loire vo Francúzsku, z renesančných palácov v Benátkach a z tirolskej gotiky. Bojnický zámok patrí k najatraktívnejším kultúrnym pamiatkam v strednej Európe.

Na druhej známke zámockú architektúru Číny predstavuje architektonický komplex Terasy v Handan (provincia Hebei na severe Číny), ktoré bolo počas panovania dynastie Čou (pred 2300 rokmi) hlavným mestom kráľovstva a je jedným z 99 starobylých historických a kultúrnych miest krajiny. Počas panovania dynastie Čou tu postavili viacero vyvýšených terás a na ich vrchole vybudovali pavilóny. Dodnes sa zachovala iba jedna z terás. Pred 400 rokmi boli pavilóny rekonštruované a v nasledujúcich obdobiach opakovane renovované. Predstavujú unikátny štýl klasickej čínskej architektúry pavilónov a terás.

Ku slovensko-čínskej emisii známok – „Bojnický zámok“ bola 12.10.2002 vydaná aj Cartes maxima, s číslom emisie 047 CM 274/02. Autorom výtvarného návrhu je akad. mal. Rudolf Cigánik. Technikou ofset ju vytlačila: KNÍHTLAČ, Zohor.

Informačné texty ku známkam zo stránky www.POFIS.

Bojnický zámok, depositphotos.com

Prianie do Roka Nového rozprávkami Pavla Dobšinského

Starý Rok sa po roku s Novým Rokom stretá do roka –
 vždy nám vtedy treba do života radu proroka.
 Každý dobre vie, že je to veru nevyhnutne tak –
 najlepšie poradí a povie čo nás čaká Prorok Rak.
 Prorok – radca, ktorý všetko vie O Dvanástich mesiacikoch
 a vie aj to, kde žije Král Času,
 aj Čarovný mlynček, ktorý šťastie melie,
 čas nám odrátava a prekážky spod nôh berie,
 aby šťastie bolo hoci malé – ako Janko Hraško
 ale aby sa Vám žilo dobre a nie ťažko,
 aby ste sa nemotali svetom ako Popolvár
 ale išli cestou K Slnku a k Mesiacu,
 aby Vám svet nebol kyslý ako Tri citróny,
 ale v ústrety nech Vám kráča Svetská krása,
 a všetci ľudia nech sú Vám Zlatí bratkovia,
 a nikdy nie Zhavranelí bratia,
 nech Vás sprevádza žitím a teší Ženský vtíp
 aby ste neboli ako Stratený chlapec,
 ale mali dobrú mušku ako Dobrý strelec,
 nech Vám život nikdy neukáže Dlhý nos,
 a niť šťastia nech Vám neprestajne tká Zlatá priadka,
 nech radostne Vám vyhrávajú Tri píšťalky,
 a k šťastiu nech privádza Vás Zlatý kľúč,
 a Zlatná krajina nech ukáže, kde Sol' nad zlato sa cení,
 pretože tu žije Človek, ktorý nikdy nehrešil
 ku šťastiu mu postačujú Tri groše,
 a nikdy sa ho nechytá Psota,
 nevysťraší ho Zakliata hora,
 Tri perá z draka pomôžu nájsť dobrého aj zlého
 a smelo kráčaj vpred do roka nového
 s rozprávkami Pavla Dobšinského

Rozprávkový rok 2025 Vám želá Ing. Jozef Garlík, PhD